

(1864-1938)

Narodni poslanik

(komedija, 1883)

Lica:

- Jevrem Prokić
- Pavka, njegova žena
- Danica, njihova kći
- Spira, Jevremov pašenog
- Spirinica
- Ivković, advokat
- Gospa Marina, njegova tetka
- Sekulić, policijski pisar
- Jovica Jerković
- Sima Sokić
- Sreta
- Prvi
- Drugi građanin
- Treći
- Govornik iz naroda
- Mladen, pokućar Jevremov
- Kafanski momak
- Žandarm
- Šegrt

Čin prvi

Soba kod Jevrema Prokića. Vrata sa desne strane i u dnu. Na levom zidu dva prozora, na svakom čiste zavese i saksije sa cvećem. Između prozora minder sa žanilskom zastirkom sa strane bolje drvene stolice. Između prozora veliko ogledalo u zlatnom ramu. U uglu između ovog zida i zadnjeg, veća gvozdена peć, koja se loži spolja. Između peći i vrata orman sa fiokama, a više ormana kredom rađene slike, Jevremova i Pavkina. Na ormanu vazna sa cvećem, figurice od gipsa, veći sat, šatule od bombona, slike u ramovima sa naslonom i druge sitnice. Na desnom zidu, od publike pa do vrata, mali etažer na tri sprata i na njemu šoljice, čaše i još pogdekoja sitnica. Na sredini sobe sto sa kupovnim čaršavom i oko njega stolice. Nad njim visi sa plafona veća lampa.

Palanačka soba iz osamdesetih godina u čiji se stil uneo i ukus devojke koja je pogdešto primila odlazeći rodbini u Beograd.

I

PAVKA, DANICA

PAVKA (*dolazi iz desnih vrata, pa kad vidi da nikog nema u sobi, odlazi vratima u dnu, napolje*): 'Odi ovamo! Čuješ li, ovamo kad ti kažem!

DANICA: (*ulazi*).

PAVKA: Ti opet? Jesam li ti hiljadu puta kazala neću da te vidim tamo!

DANICA: Bože, majka...

PAVKA: Ama, nemoj ti meni: "Bože majka!" Neću da te vidim tamo kad nemaš posla, pa to!

DANICA: Učinilo mi se da je pala saksija.

PAVKA: Pala saksija, hm! Nije nego još nešto! Što se meni ne učini da je pala saksija!

DANICA (*gundža*): A, već...

PAVKA: Šta kažeš?

DANICA: Ništa!

PAVKA: Slušaj ti! Moja majka nije vukla rep za sobom, nisam ga ni ja vukla, pa ne dam ni ti da ga vučeš! Ne dam, razumeš li me...

DANICA: Bože, majka, kakav rep?

PAVKA: Nego šta, ako te uzme svet u usta?

DANICA: Eh, već svet...

PAVKA: Svet, dabome!

DANICA: A Mica Antićeva, je l' imala ovoliki rep, pa šta? Opet se udala!

PAVKA: Neću ja tebe s repom da udajem, razumeš li? I ne nađe drugu da mi kažeš nego Micu Antićevu! Što mi ne kažeš za Rosu Janjićevu? Eto, baš krasna devojka, pa kako je prošla? Uze je svet u usta pa a-u, a-u, a-u... te eno i sad sedi i broji dane.

DANICA: Broji dane zato što nema da izbroji pare, a da ima...

PAVKA: I da ima, boga mi, kad svet uzme na zub?

DANICA: A po čemu ima mene svet da uzme na zub?

PAVKA: Po tome, vidiš, što ti se svaki čas čini da je pala saksija... a on mlad čovek!

DANICA: Znam, al' ovo je drugo!

PAVKA: Po čemu drugo, ni po čemu. Nije da kažeš da je čovek otvoreno kazao, nego tako bila njegova tetka dva-triput, progovorila o tome, raspitivala koliko nosiš i... eto, to. Samo razgovor i ništa više. Ocu čak nisam ni govorila šta imam da mu govorim prazne reči.

DANICA: Nisu to prazne reči.

PAVKA: Nego šta su?

DANICA: Ja znam da nisu.

PAVKA: Ti znaš? Kazao ti valjda? Ama, ja sam kriva, niko drugi nije kriv nego ja.

DANICA: Šta imaš ti da budeš kriva?

PAVKA: To što sam se stegla kao kukavica pa hoću da uštedim. "Izdaj, Jevreme, dve sobe nama je mnogo pet soba, šta će nama pet soba." A eto ti sad, uselio ti se u kuću mlad čovek, a imaš devojk u kući, pa sad trljaj glavu!

DANICA: Svojedno, da nije on, uselio bi se drugi.

PAVKA: Uselio bi se, jest, al' je mogla da se useli kakva familija. Ovako... jesi li čula, neka popadaju sve saksije, neću više da mi izlaziš tamo! A ne znam ni šta će mi one saksije u hodniku, uneće ih Mladen još danas u kujnu.

DANICA: Uh, saksije u kujnu!... Neko kuca. Izvol'te!

II

SIMA SOKIĆ, PREDAŠNJI

SIMA (*na srednja vrata*): Dobar dan želim.

PAVKA: Dobar dan.

SIMA: Je li gospodin kod kuće?

DANICA: Nije!

SIMA: Hteo sam, znaš... a ti si njegova gospođa?

PAVKA: Jeste!

SIMA: Hteo sam, znaš da ga zamolim nešto. Baš... ako hoćeš, gospođo, molim ti se, progovori mu i ti. Reci mu, kumim ga bogom, neka me ne goni toliko! I da je zašto, nego nizašto! Reci mu dolazio Sima Sokić, onaj što ga goniš zbog žene...

PAVKA (*iznenadi se*): Zbog žene?... (*prekrsti se*) Ama šta govoriš, čoveče i prijatelju, zar te moj muž goni zbog žene?

SIMA: ... Reci mu nije čovek kriv! Jedanput-dvaput što je isprebijao ženu, to toliko. A ko će je i

isprebijati ako neće muž?

PAVKA: Ja ne znam o čemu ti to govoriš?

SIMA: Ama, evo šta je. Odbegla mi, znaš, žena. Veli tučem je, a nije, boga mi! Jest, digao sam ruku, nije da nisam! Al' onako dva-triput, kao što i priliči mužu; al' nije, da kažeš, dušmanski. Pa ona sad kaže: dosadilo joj, i otišla od mene, kao da će negde naći bolje. Nego tako, ženska pamet! Pa otišla pravo u advokata, te tvoj gospodin tuži mene za tešku povredu i sad me goni kao vuka po planini.

PAVKA: A, to je? (*čisto joj lakne*)

DANICA: Ti si pogrešio vrata. Ne sedi ovde advokat.

SIMA: Nego?

DANICA: Evo ovde, ova druga vrata. 'Odi, pokazaću ti.

PAVKA: Ama, nemoj ti da mu pokazuješ. (*Simi*) Evo ovde, isti hodnik, samo ona druga vrata.

SIMA: E, oprostite, ja vidio, znaš, firmu na kući pa mislim... ova druga vrata, je l'?

DANICA: Jeste!

SIMA: E, hvala, oprostite! (*odlazi*)

III

PAVKA, DANICA

PAVKA: Ja ne znam samo zašto taj čovek ne napiše na svoja vrata: Advokat. Ovde je advokat i da izmoluje onaj prst (*pokazuje poznati prst iz oglasa*),nego tako, svaki čas nam dolaze! I što dođe - ništa, nego što me prestravi...

DANICA: Pa ima dole na ulici firmu.

PAVKA: Ima na ulici, ali nema ovde. A kazao mu je Jevrem da metne i ovde, pa eto...

IV

JEVREM, PREDAŠNJI

JEVREM (*ulazi zabrinut, puni mu džepovi novina; čim uđe, dije znak Pavkida ukloni Danicu, a ona da ostane*).

PAVKA (*razumela ga je, pa se okreće Danici*): 'Ajde, ocu kafu!

JEVREM (*posle izvesne pauze, pošto je razmišljao malo*): Ovaj... Pavka... imam nešto važno da ti kažem...

PAVKA: A ja opet tebi...

JEVREM: Ama ostavi ti, ovo što ja imam da ti kažem mnogo je važnije. Dakle, idem od jutros ja čaršijom...

PAVKA: Baš kad pomenu, a što, boga ti...

JEVREM: Ta ne prekidaj me!... Eto, sad moram opet iz početka. Dakle, idem ja jutros čaršijom, a gospodin načelnik, pa tek meni spusti ruku na rame, pa veli...

PAVKA: A, znam šta je, izbori...

JEVREM: Evo ti sad, kakvi izbori?

PAVKA: Sećam se, znaš da ti je gospodin načelnik spustio ruku i prošle godine kad su bili opštinski izbori.

JEVREM: Ama nije to, nego čovek me upita: kako, kako, gazda - Jevreme?

PAVKA: Pa to je to što ti ja kažem. Čim se približe izbori, on tebe pita: kako, gazda-Jevreme? (*spazi mu novine*) Uostalom, što te i pitam, kad eto ti puni džepovi novina?

JEVREM: To onako.

PAVKA: Nije onako, Jevreme. Znam ja tebe. Kad je onako, ti ideš u kafanu, popiješ kafu i pročitaš novine. A i ne čitaš ih, nego samo oglase. A kad dođu izbori, ti nabiješ novinama džepove pa se zariješ u njih, a dućan o klin.

JEVREM: Eh, eh... Ti opet preteruješ!

PAVKA: Ama kako preterujem! Pa eto, otkud ti sad, u ovo doba kući? Gde je sebe podne!

JEVREM: Došao, znaš, da pročitam novine. Stigla, pošta, a u dućanu larma pa ne mogu da čitam.

PAVKA: Eto. Je l' kažem ja! Ostavio dućan da čita novine! Baš pravo da ti kažem, Jevreme, kad dođu ti izbori, a meni čisto smrkne.

JEVREM: Eto ti sad! A šta ima tebi da smrkne?

PAVKA: Tako. Ne mili mi se. Da si ti kao drugi ljudi, da odeš na dan izbora pa da glasaš, 'ajd', 'ajd'! Nego se sav predaš i promeniš, postaneš drugi čovek. Digneš ruke i od dućana i od kuće.

JEVREM: E, nije nego... Bolje idi ti pa mi skuvaj kavu. Znaš kako je, slađe se čitaju novine uz kavu.

PAVKA (*polazeći*): Dobro, Jevreme. Al' kažem ti ne volim kad naiđu ti izbori, pa to ti je! (*odlazi*)

V

JEVREM, DANICA

JEVREM (*vadi novine iz džepa i stavlja ih na sto seda, savija cigaretu, pripaljuje, razvija novine i razgleda ih*): "Reč-dve uoči izbora." (*čita dalje u sebi*)

DANICA: (*donosi kafu i stavlja na sto*).

JEVREM: Deder, boga ti, kad si tu, pročitaj, sve, ovo! Nešto mi mnogo zamršeno. (*daje joj povine, označujući mesto koje želi da mu se čita, a on ustaje i sluša šetajući*)

DANICA (*sedne na njegovu stolicu i čita*): "Evolucija jednog društva zavisi često i u mnogome od napora i podviga pojedinaca, kada isti podvizi harmonišu sa socijalnim potrebama i savremenim težnjama toga društva."

JEVREM: Ne mogu da razumem šta je kazao, al' vidi se, lepo je kazao.

DANICA (*čita dalje*): "Težnje su pak modernog društva: stalno suzbijanje konzervativnih institucija, zasnovanih na predrasudama i nemoralnim principima, koji pojam ličnosti stavljaju nad pojmom opštosti, solidarnosti i jednakosti"...

JEVREM (*više sebi*): Pametni, brate, ti novinari. Pišu, čitaju i razumeju sami sebe. (*glasno*) Kakav beše naslov tome članku?

DANICA (*čita*): "Reč-dve uoči izbora."

JEVREM: Pa to, dabome! Šta ima vazda tu da piše kad se iz naslova vidi da su skoro izbori, a to je najglavnije. Uostalom, čak i kad bi drukčiji naslov bio, znamo mi i sami da su skoro izbori, ne mora to kroz novine da nam se kaže. A, dede, ovaj, prevrni unutra.

DANICA (*otvori novine*).

JEVREM: Ima li što?

DANICA (*čita*): "Rusija".

JEVREM: Preskoči!

DANICA (*čita*): "Engleska".

JEVREM: Preskoči i Englesku. Vidi-der ti tamo, u dnevnim vestima, da nije ko od bivših ministara ušao u dvor, jer, znaš, čim bivši ministri počnu da uđu u dvor, onda znaj da će biti krize!

DANICA (*razgleda dnevne vesti i čita naslove u sebi*).

VI IVKOVIĆ, PREDŠNJI

IVKOVIĆ (*pošto je kucao*): Izvinite!

DANICA (*hitno ustaje*).

JEVREM: A ti si, gospodine Ivkoviću? Izvoli!

IVKOVIĆ (*Danici*): Hteo sam da se izvinim! Vas opet uznemiravaju moji klijenti?

DANICA: Da. Malopre je bio jedan koji se, siromah, žali da ga gonite kao vuka!

IVKOVIĆ: He, šta ćete! Takav je naš posao. Ali, neće vas više uznemiravati. (*vadi iz džepa jednu tablicu na kojoj piše: Advokat*) Čim ste me opomenuli, gazda-Jevreme, ja sam naručio, ali, eto, tek sad stiglo!

JEVREM: E, baš dobro! Prikucaj ti to lepo na svoja vrata, da te lakše nađu tvoje mušterije!

IVKOVIĆ: Hvala bogu te je stiglo. Neću biti ovde dva-tri dana pa bi vas još više uznemiravali.

DANICA: Nećete biti ovde?

IVKOVIĆ: Da, moram malo do Beograda, zbog izbora. Na dan-dva samo.

JEVREM (*trgne se*): Zbog izbora, je l'?... Aha, aha! Dakle, misliš zbog izbora u Beograd. Hm, hm! (*maše za leđima rukom Danici da se ukloni iz sobe*)

IVKOVIĆ: Moraću!

JEVREM: Pa jeste! (*maše energičnije Danici, koja ga prvi put nije dovoljno razumela*)

DANICA (*pošto ga je razumela*): Izvinite, ja moram majci, zvala me još malopre, a ja se zadržala. Klanjam se! (*odlazi*)

IVKOVIĆ: Do viđenja, gospođice!

VII

JEVREM, IVKOVIĆ

JEVREM (*pošto su ostali sami*): A ovaj... šta sam hteo da te pitam, gospodine Ivkoviću? A, tako, a... ideš malo u Beograd, a?

IVKOVIĆ: Pa da, se vidim s prijateljima, da razgovaramo.

JEVREM: Da razgovaraš... o izborima, je l'?

IVKOVIĆ: O izborima, o kandidatu.

JEVREM: Kako o kandidatu? Zar nije Petrović vaš kandidat?

IVKOVIĆ: On je bio prošloga puta. Ali sad, videćemo... možda nećemo njega.

JEVREM: Hoćete novoga?

IVKOVIĆ: A vi?

JEVREM: Pa, znate...

IVKOVIĆ: Opet Ilića?

JEVREM: Kažu: on je najbolji!

IVKOVIĆ: Ama ja čujem da Ilić neće ovom prilikom biti biran.

JEVREM: Kako to?

IVKOVIĆ: Vi već znate da je načelnik u zavadi sa Ilićem, pa... ko zna kako je on to gore, u Beogradu, predstavio, tek čuo sam da je načelnik jednom svom prijatelju rekao: ja izbrisah Ilića!

JEVREM: Gle, molim te, baš tako rekao?

IVKOVIĆ: Kažu, čak, da je načelnik dobio poverljivo pismo iz Beograda da nađe kakvog mekšeg kandidata.

JEVREM (*radoznao i prijatno iznenađen*): Mekšeg?

IVKOVIĆ: Pa da. Onako... savitljivijeg, pogodnijeg.

JEVREM (*razmišlja, ali mu se ogleda zadovoljstvo na licu, on govori više sebi*): Hm! Gle, molim te! A ko bi to mogao biti? (*glasno*) Šta ti misliš, gospodine Ivkoviću, ko bi od naših bio onako mekan?

IVKOVIĆ (*smešeći se*): Ne znam, al' to će već znati gospodin načelnik!

JEVREM: Pa jeste što kažeš, on će znati! A ti baš misliš: neće Ilić biti biran?

IVKOVIĆ: Ono, znate kako je, i Ilić ima svoje ljude, pa ako udari u stranu, može svašta biti!

JEVREM: A to bi vi kao voleli, da on udari u stranu?

IVKOVIĆ: Pa, pravo da vam kažem, voleli bi!

JEVREM: E, to ti ne valja, gospodine Ivkoviću. Ne valja ti što si otišao u opoziciju, a sad se još raduješ n za Ilića. Kamo sreće, kako sedimo u istoj kući, pod istim krovom, da smo još i u istoj partiji, pa da prijateljski razgovaramo, a ovako...

IVKOVIĆ: Pa mi možemo prijateljski razgovarati, a ne biti u istoj partiji.

JEVREM: Možemo, ne kažem da ne možemo. Mogu ja tebi, na primer, da kažem: gospodine Ivkoviću, skupe šljive ove godine. A ti meni da odgovoriš: jest, skupe su! Pa tako možemo da razgovaramo i o orasima i o jarećim kožama. Ali kad treba da progovorimo o politici, kako

možemo prijateljski da razgovaramo kad sam ja vlada, a ti opozicija?

IVKOVIĆ: Pa mi ne moramo razgovarati o politici.

JEVREM: Pa ne moramo svaki put, al' kad su izbori, kako možeš da ne razgovaraš o politici? O čemu ćeš drugo da razgovaraš kad su izbori?

IVKOVIĆ: Pa ako progovorimo i o izborima, gazda-Jevreme, budite uvereni da ću ja uvek umeti da sačuvam prema vama sve poštovanje.

JEVREM: To jest, to ti priznajem. Iako si ti iz druge partije, ja te, vidiš, samo politički mrzim, a onako, u duši, ja te volim.

IVKOVIĆ: Hvala vam, gazda-Jevreme! I ja se, pravo da vam kažem, u vašoj kući osećam nekako kao kod svoje kuće, kao da ste mi roditelji i vi i gospođa Pavka...

JEVREM: E, pa onda, kad se tako osećaš, baš da te nešto zapitam. Reci ti meni (*zaviruje u novine*) šta će to reći "individua"?

IVKOVIĆ: Znači osoba. Ja sam, na primer, individua, vi ste individua!

JEVREM: A je li moja Pavka individua?

IVKOVIĆ: Da!

JEVREM: E, hvala ti. To sam znaš hteo da te pitam. A veliš načelnik dobio poverljivo pismo da nađe mekšeg čoveka?

IVKOVIĆ: Tako se čuje!

JEVREM: Može! Može!

IVKOVIĆ: Dozvolite, odoh ja da zakucam ovu tablu.

JEVREM: E, ako, ako! Zbogom, gospodine Ivkoviću!

IVKOVIĆ: Zbogom, gazda-Jevreme! (*odlazi*)

VIII

JEVREM, ŠEGRT

JEVREM (*vraća se i stane nasred sobe zamišljen; na licu mu se ocrtava briga koja ga sve više obuzima; uzima šešir i hteo bi da pođe, ali se kod vrata ustavi, vraća se i seda na stolicu brižan*).

ŠEGRT (*nosi jednu dućansku kesu od hartije i na njoj nešto napisano*): Gazda! Poslao kalfa Joca.

JEVREM (*čita, primičući i odmičući kesu od očiju*): 'Odi ovamo, ti imaš bolje oči. Je li ovo "F"?

ŠEGRT (*gleda duže*): Može gazda, a može da bude i "R", a može i "K".

JEVREM: Kaži kalfa-Joci, drugi put kad hoće nešto da napiše, neka uzme kesu od dve kile pa neka krupnije piše. (*natežući čita*): "Gospodin Sekulić pisar moli dve banke zajma, vratiće sutra." (*sam sebi*) svi oni sutra vraćaju, nego... (*razmišlja*) Može mi on sad i zatrebati. (*piše na drugoj strani kese*): "Daj mu!" (*daje kesu šegrtu*) Na nosi, ovo kalfa-Joci.

ŠEGRT: A uvraćao u dućan i gazda Jovica, pitao za tebe, gazda.

JEVREM: Dobro!

ŠEGRT (*sretajući se na vratima sa Jovicom*): A, evo ga! (*ode*)

IX

JEVREM, JOVICA

JOVICA (*s vrata*): A ja svratio u dućan, pa kažu momci otišao kući.

JEVREM: Otkud ti?

JOVICA: Otkud? Otud, naišao, naneo me vetar!

JEVREM: Sedi! (*odlazi desnim vratima*) Danice, deder još jednu kafu.

JOVICA (*sedajući*): Imam, znaš, neke napoleone, pa rekoh da ih ne dajem iz ruke dok tebe ne pitam za kurs.

JEVREM: More, drugom ti taj kurs, nemoj meni! Bajagi nisi mogao u čaršiji da se priupitaš, nego potegao ovamo da me nađeš, kao da ja svaki dan samo napoleone prevrćem preko ruke. Nego, ako si došao za neki posao, a ti govori!

JOVICA: Pa... pa i za posao. Ti imaš, znaš, neke jareće kože. Jedanput si mi se žalio - ne znaš šta ćeš sa njima. pa, rekoh, ja ću skoro u Beograd...

JEVREM: Ama otkud ti, bre, brate, kože padoše na pamet! Otkad kože bile pa bitisale! Nego ti uvek tako: obilaziš devet sokaka dok stigneš u kuću u koju si pošao. Drugo si ti došao, nisi za kože!

JOVICA: Ništa drugo, nego za kože!

JEVREM: E, pa, deder sad, nemoj da mu kažeš! Pa jesi li ti, bre, pio alvaluk kad sam ih prodao?

JOVICA (*kao bajagi doseća se*): Pa je l' to za kože bilo?

JEVREM: Nije, nego za drenjine!

JOVICA: Ja smeo s uma.

DANICA: *(donosi kafu, ostavlja i odlazi).*

JEVREM: More, nisi smeo s uma, nego - znam ja tebe. Ako hoćeš da kupiš konja, a ti prvo počneš razgovor o obručima i buradima.

JOVICA: Pa, znaš kako je, trgovački red koliko da se otpočne razgovor. A... jesi li silazio od jutros u čaršiju?

JEVREM: Jesam.

JOVICA: Pa biće onda i da si čuo što?

JEVREM: A šta ima da se čuje? Ima l' što novo?

JOVICA: Znaš, idem ja jutros čaršijom, a načelnik, pa tek spusti meni ruku na rame...

JEVREM *(iznenađeno i surevnjivo)*: Ama, na čije rame?

JOVICA: Spusti ruku meni na rame.

JEVREM: Ko spusti?

JOVICA: Gospodin načelnik.

JEVREM: Ama i on, koga god sretne, a on mu spusti ruku na rame! Pa šta ti veli?

JOVICA: Veli: "Boga mi, gazda-Jovice, ne stoje dobro stvari!"

JEVREM: Koje stvari?

JOVICA: Pa o politici mi govori čovek.

JEVREM: A što ne stoje dobro?

JOVICA: Veli: "Oni naši u Beogradu kanda ne bi hteli više da im Ilić bude poslanik."

JEVREM *(kao bajagi iznenađen)*: E, boga ti, kako to?

JOVICA: Eto, tako mi kaže čovek od reči do reči.

JEVREM: Ja to, bogme, ne verujem. Što, brate! Ilić je baš čovek na svome mestu.

JOVICA: E, vidiš, onima tamo gore nije na svome mestu!

JEVREM: Pa sad? Šta kaže gospodin načelnik?

JOVICA: Veli, moramo naći drugoga!

JEVREM: Jes', drugoga, kao da ovde rode poslanici na vrbi, pa mi samo da uzberemo.

JOVICA: A kad se čovek zrelo razmisli: zašto kao ne bi mogao i ko drugi?

JEVREM (*podozrivo*): Mogao bi, ne kažem da ne bi mogao, ama deder kaži ko?

JOVICA (*bajagi razmišlja*): Mogao bi... Eto, Mita Arsić!

JEVREM: Pa je l' čovek pod stečajem?

JOVICA: A Jova Crvljanin?

JEVREM: Pa je l' ukrao testament i bio u apsu?

JOVICA: A pop Pera?

JEVREM: On jeste. Ako tamo u skupštini treba zinuti, pop ume da zine pa da ga majci olako ne zatvori usta. Ali, brate, odvešće svastiku u Beograd, pa će da nam puca bruka.

JOVICA: To jeste!

JEVREM: Pa posle, brate, u Beogradu ima mnogo muzika, a on, čim čuje muziku mora povesti kolo, pa makar to i o zadušnicama bilo. A to još ovde i biva, ali tamo...

JOVICA: Pa onda, ne znam koga bi?

JEVREM (*podozrivo*): Ne znam ni ja.

JOVICA: Jer tu treba naći čoveka, ali takvog da mu se ne vuče rep. A gde ti je danas takav? Eto, na primer, mislio sam nešto i na tebe...

JEVREM (*prestravi se*).

JOVICA: Pa mu znaš dođe nezgodno zbog onog špiritusa.

JEVREM: Kog špiritusa?

JOVICA: Onog, znaš što kažu da si švercovao.

JEVREM (*uvređeno*): Slušaj ti, ako i kažu za mene da sam švercovao špiritus, ja državu nisam ošteti. Ja sam kaznu pošteno platio, a za mene bar ne kažu da sam liferovao vojsci crknuto meso.

JOVICA: Eto ti sad! Sad pa da počnemo da se vređamo. Nisam ja zato, brate, došao, nego sam došao kao čovek i kao prijatelj da se razgovorimo kao ljudi.

JEVREM: E pa, razgovaraj kao čovek, a nemoj da mi pominješ više špiritus, kad o tome nema više ni akata.

JOVICA: Pa nema dabome, kad ih je pisar za pet banke pojeo.

JEVREM: Ako ih je i pojeo, akta je jeo, a nije crknuto meso. I u drugom svetu može činovnik

da pojede akta, ali nigde u svetu nema da vojska jede crknuto meso.

JOVICA (*korsem diže se*): E, pa da idem ja!

JEVREM: Ama, što da ideš?

JOVICA: Pa kad ti jednako navrćeš na uvredu!

JEVREM: Ama nije ja, nego ti jednako navrćeš na špiritus.

JOVICA: Ostavi, boga ti, to, pa da razgovaramo kao ljudi.

JEVREM: Pa sedi, de!

JOVICA (*seda, pa posle izvesne pauze*): Vidiš, Jevreme, a znaš i sam, poslovi više ne idu. Razlabavilo se nešto pa ne ide. Okrpiš s jedne strane, a raspara se s druge... Ne ide, pa to ti je...

JEVREM: Jest, stalo!

JOVICA: Stalo, bome, pa mora čovek hteo-ne hteo, da gleda ako može s koje druge strane da se spomogne te da izađe nakraj.

JEVREM: Ne misliš valjda u službu?

JOVICA: Da mi ne da bog!

JEVREM: E, pa šta drugo može?

JOVICA: Znaš, mislim se nešto i velim, ako si mi ti prijatelj, ti i još dva-tri u čaršiji, te ako htednete da me pomognete... Velim, znaš, ovo je sad dobra prilika... Kad bi namestio Ilića ja nešto otišao u Skupštinu.

JEVREM (*prenerazi se*): Poslanik da budeš?

JOVICA: Pa velim, Jevreme, nisam da kažeš čovek vezan. Umem da se razgovaram, umem da se nađem, imao sam, hvala bogu, posla i sa vlastima, pa znaš, nisam baš ćutao a on da mi zapisuje šta hoće, nego sam i sam govorio. Pa velim... Mogao bi', zašto da ne bi' mogao! A ti znaš mene, nisam od onih koji se neće odužiti. Spomoći ću se i ja, ali odužiću se i prijateljima, znaš kako je kad si poslanik... Pa... (*zastane i posmatra Jevrema*) Šta veliš ti na to, Jevreme?

JEVREM (*ustao je i uznemiren šeta čekajući nestrpljivo da Jovica svrši govor*): Pa je l', to si ti došao?

JOVICA: Pa to.

JEVREM: Uha, a počeo od kursa, pa na jareće kože, a svršio sa kandidacijom!

JOVICA: Pa velim...

JEVREM: Jesi li ti o tome govorio sa gospodinom načelnikom?

JOVICA: Nisam!

JEVREM: A jesi li govorio drugom nekom?

JOVICA: Nisam, rekoh prvo da razgovaram s tobom, pa onda...

JEVREM: ... Pa onda nikom više i da ne govoriš! Meni pa nikom više. Vodu da metneš u usta i da ne otvoriš usta više. Da ostaviš meni stvar, i sa načelnikom meni da ostaviš i sa celim svetom meni da ostaviš, a ti da se ne mešaš.

JOVICA (*ohrabren*): A ti pristaješ?

JEVREM: Kad ti kažem, meni da ostaviš stvar, a ti da se ne mešaš više.

JOVICA: E, velika ti hvala na tome, Jevreme! Rekoh ja: sa Jevremom treba prvo da razgovaram, pa ovaj... i to da ti kažem... Ako ti je počem stalo do toga, a ja pristajem i da podelimo, da me pustiš prvo mene jedno dve godine, koliko znaš da se pomognem, pa posle ti idi, ako hoćeš, u Skupštinu. Evo, ako hoćeš i ugovor da pravimo.

JEVREM (*šeretski*): Jok, more, što će meni to! Posao mi, hvala bogu, dobro ide, pa što da tražim preko hleba pogače.

JOVICA: Pa jeste, pravo kažeš.

JEVREM: Drugo ti! Posle, što kažeš, ti umeš i da se nađeš, umeš da govoriš...

JOVICA: Jest!

JEVREM: I ako me samo poslušaj.

JOVICA: Šta da te poslušam?

JEVREM: Da odeš odavde pravo u dućan, pa ni luk jeo ni luk mirisao. Nikome ni reči o tome. I ako te pripita ko: šta -misliš, ko, da bude poslanik, a ti da mu kažeš: šta se to mene tiče ja gledam svoja posla, a kog narod hoće taj neka ide! Je l' tako?

JOVICA: Tako je!

JEVREM: I tako ćeš da radiš?

JOVICA (*dižući se*): Pa tako, kad ti kažeš da je tako bolje.

JEVREM: A za dalje je moja briga. Ti samo nakrivi kapu pa čekaj mandat!

JOVICA (*polazeći*): Pa ja, pravo da ti kažem, u tebe sam se i nadao.

JEVREM (*isprućajući ga*): I ne treba ti drugi!

JOVICA: E, pa hvala ti, Jevreme! (*odlazi*)

JEVREM (*za njim*): Pravo u dućan i nikom ni reči!

H

JEVREM, MLADEN

JEVREM (*vraća se nervozno uzbuđeno i ide pravo ka levim vratima*): Mladene! (*pauza*) Pavka, pošlji mi, boga ti Mladena. (*stade nasred sobe i duboko se zamisli*)

MLADEN: Zvao si me gazda?

JEVREM: Idi preko, znaš onoga gospodina Sretu!

MLADEN. A znam!

JEVREM: Ako nije tu preko, a on je u "Nacionalu", idi pa mu kaži: zamolio te gazda Jevrem da dođeš časom na jednu kafu. Jesi li razumeo?

MLADEN: Jesam! (*ode*)

XI

JEVREM, PAVKA

PAVKA (*dolazi zdesna*): Slušaj, Jevreme, vidim ide preko pijace gospa Marina, izvesno će ovamo.

JEVREM: Pa neka dođe.

PAVKA: Ama htela sam baš da ti kažem: ne znam da li si ti namirisao zašto ona u poslednje vreme dolazi tako često k nama?

JEVREM: Eto ti sad! Šta ja imam tu da namirišem?

PAVKA: Pa nemaš šta, dabome, kad si zavukao nos u politiku.

JEVREM: To da mi ne kažeš drugi put. Gde ja zavlačim nos neka ga zavlačim. Ja znam šta radim!

PAVKA: Eto, ne može s tobom ni da se razgovara o porodičnim stvarima, kad ti odmah... ne znam ni šta sam počela da govorim.

JEVREM: Pa to: da li sam štogod namirisao?

PAVKA: Jest, to! Ti znaš valjda da je ta gospa Marina nešto rod ovom gospodinu Ivkoviću?

JEVREM: Ako!

PAVKA: A nešto mi se mnogo raspituje o Danici i hvali gospodina Ivkovića i uopšte... Prekjuče mi čak rekla: "Boga mi, gospa Pavka, da gledamo mi da se orodimo!" Eto, tako mi je u oči

rekla.

JEVREM (*koji nije ni slušao njeno kazivanje, već je samo rasejano gledao*): Pa šta se to mene tiče?

PAVKA: Bože, Jevreme, pa govorim ti o tvome detetu!

JEVREM: Otkud je gospa Marina moje dete? (*izvadio novine i razgleda*)

PAVKA: Ama, ne ona, čoveče, nego... Čuli ti, boga ti, što ti rekoh, šta mi je žena prekjuče govorila?

JEVREM (*rasejano*): Jest, jest, čuo sam... ali neka govori ko šta hoće, šta se to nas tiče!

PAVKA (*krsti se*): Ju, kako da nas se ne tiče, pobogu čoveče!

XII

MARINA, JEVREM, PAVKA

MARINA (*dolazi spolja*): Dobar dan, dobar dan, gazda-Jevreme!

JEVREM: Dobar dan!

PAVKA: A ja vas baš gledam kroz prozor, pa kažem Jevremu: evo gospa Marine pravo k nama.

MARINA: Baš dobro što vas vidim, gazda-Jevreme, te da vas kao čoveka i građanina zapitam: ima li, boga vam, vlasti u ovoj zemlji?

JEVREM: Pa ima, gospa Marina. Eto, gospodin načelnik...

MARINA: Ili, ako nema vlasti, a ono, ima li bar građanstva?

JEVREM: Kako da nema! Pa ko bi glasao za izbore kad ne bi bilo građanstva?

MARINA: Pa molim vas lepo, kako ta vlast i to građanstvo trpi ova čuda? Eto, molim vas, sad baš prođoh kraj apoteke. (*Pavki*) Ju, slatka, ono vredi videti, ono se ne da rečima opisati, ono treba očima videti. (*Jevremu*) Prolazim kraj apoteke i gledam. Znate onu sekretaricu... Ju, zaboga. Pa ono je već javna stvar... Visi ovako, evo ovako, na prozoru, a onaj ćosavi potporučnik pod prozorom. Ona, znate, njemu sve ovako, ovako, ovako. (*pokazuje gestove rukama*) A on njoj sve ovako... Kao u pozorištu.

PAVKA: Ju, ju, ju! (*krsti se*) Pa kažu onda: nije istina kad tako novine za poneku pišu.

MARINA: Tome bi, zaboga, trebala vlast da stane na put, a građanstvo bi trebalo da se gnuša.

JEVREM: Šta ćete, u svakoj varoši ima i takvih individua!

MARINA: I bar da je neka persona, ta sekretarica, pa i da mi nije krivo, ali...

PAVKA: Kakvih ti nas nema! Da vam kažem samo što sam juče čula, pa da se krstite i levom i desnom!

JEVREM: A jeste, jeste... To treba da čujete! Eto idite tamo u sobu da vam kaže Pavka šta je juče čula, pa, da se krstite i levom i desnom. Idite, to вреди da čujete!

PAVKA (*nudeći Marinu*): Izvol'te!

MARINA (*polazeći, zastane pred fotografijama koje vise o zidu*): Boga vam, je li ovo sve vaša familija?

PAVKA: Jeste, Jevremova. Dao ih bog mnogo!

MARINA: I sve živo?

PAVKA: Gotovo.

MARINA: Ovde?

JEVREM: Svi su ovde.

MARINA: Mnogo ih ima. (*Pavki*) Vidite, pa to mu je kao neki miraz za zeta, toliki glasači u familiji... Kako, nije ih malo, molim vas, i to... (*ulazi u sobu govoreći dalje*)

PAVKA (*ulazi sa njom*).

XIII JEVREM, SRETA

JEVREM (*kad je gospa Marina pomenula glasače, trgne se iz rasejanosti, te čim su žene ušle u sobu, prilazi zidu i broji fotografije dotičući svaku kažiprstom; kad naiđe Sreta, on prekida*): A, baš dobro!

SRETA: Dobar dan gazda-Jevreme, kako, kako? (*uzima Jevremovu tabakeru sa stola i pravi cigaretu*)

JEVREM: Ovaj... hteo sam onako, kako da ti kažem... Pa jest, to, hteo sam s tobom da progovorim malo...

SRETA: Ako, ako... A o čemu to, gazda-Jevreme?

JEVREM: Pa... kako da ta kažem... Imalo bi vazda o čemu da se razgovaramo, ali ja sam hteo onako da progovorimo o opštim stvarima...

SRETA: Aha o opštim? Dobro, gazda-Jevreme možemo, što kažeš, razgovarati i o opštim stvarima, zašto da ne razgovaramo!

JEVREM: Pa to, znaš... velim mogli bi razgovarati, na primer, o politici... Evo, izbori su, što

kažu, na pragu.

SRETA: Jest, bome, na pragu su!

JEVREM: Čujem, onako, sasvim poverljivo, da je načelnik dobio jedno pismo iz Beograda da se Ilić ne bira za poslanika.

SRETA: Gle, molim te! A ko to tebi reče?

JEVREM: Oni su, znaš, i inače u svađi, načelnik i Ilić, pa sad oni iz Beograda pristali uz načelnika da nađe nekog mekšeg.

SRETA: Gle, molim te! A ko to tebi reče?

JEVREM: To... nemoj da me pitaš, to je poverljivo.

SRETA: Ako vala, dosta je i bilo njegovog!

JEVREM: Sasvim!

SRETA: Molim te, brate, je l' prodade svoju kuću za sresku kancelariju? A što? Zar nije i drugi imao kuću za prodaju? Ne kažem da sam ja imao, ali, eto,, da postavimo svaku stvar na svoje mesto pa da se upitamo: šta će tebi, na primer, ovolika kućerina?

JEVREM: Pa vidiš da polovinu dajem pod kiriju. Dabome da mi ne treba!

SRETA: E, pa zar nisi mogao ti da prodaš kuću državi? Mogao si, dabome! Pa onda, je l' mu dadosmo spisak naših građana koji su na robiji? Izradi čovek milovanje samo svome šuraku, a nama svima šupalj nos do očiju.

JEVREM: Jes'!

SRETA: Pa onda ponamešta, brate, celu svoju familiju i zauze sva mesta od prote do opštinskog strvodera. Ako je na opštinskom kantar - njegov rođak, ako je pisar u opštini - njegov rođak. Pa dosta, brate, ima nas još u ovoj Srbiji koji imamo rođake za službu i rođake na robiji i kuće za prodaju! Je l' tako?

JEVREM: Tako je! Uh, da nije iz naše partije, pa da mu podvikneš tako detaljno na zboru. Ali pusto ne ide... nego... ovaj... kaži ti meni, šta misliš, na primer, ko bi onako od naših mogao biti poslanik mesto njega?

SRETA: Pa kako da ti kažem, brate moj! Ako ćemo svaku stvar da postavimo na svoje mesto: on jedini što je onako malo otresit, svi ostali su nekako malo zavezani i glupi...

JEVREM: To jeste što kažeš, ostali su nekako zavezani i glupi...

SRETA: Eto, baš, ako hoćeš da počnemo od tebe...

JEVREM (*grčevito prihvati*): E, vidiš, Sreto, baš sam i to hteo da te pitam! Vidiš, oni iz

Beograda traže mekšeg čoveka: zar ti ne nalaziš da sam ja mekši od Ilića?

SRETA (*sad mu je jasno*): Ja, ja, ja, ja, ja!... (*udara jezikom o nepce*) Sad, dakle, možemo da postavimo svaku stvar na svoje mesto!

JEVREM: Ja velim... a to što kažeš... ako sam baš i zavezan malo... to onako...

XIV DANICA, PREDAŠNJI

DANICA (*iz desne sobe*): Majka hoće nešto da razgovara sa gospa Marinom što ja ne treba da čujem, pa mi kazala da ja izađem u ovu sobu. (*Sreti*) Dobar dan!

SRETA: Dobar dan! Dobar dan!

JEVREM: E, i ja, vidiš, hoću, na primer, da razgovaram nešto sa gospodinom Sretom što ti ne treba da čuješ zato izađi iz ove sobe pa idi u neku treću.

DANICA (*radosno*): Da izađem u hodnik?

JEVREM: Dabome, da izađeš!

DANICA (*veselo otrči*).

XV PREDAŠNJI BEZ DANICE

JEVREM (*šeta zabrinuto i nastavlja red misli koje je Danica svojim dolaskom prekinula*): A nije da kažeš da ne bih umeo ništa reći. Umem, a umem ako treba i da ćutim.

SRETA: Umeš!

JEVREM: Baš i da ne umem što, ima tamo u Beogradu pametnih ljudi pa će mi reći: kad, na primer, treba da ćutim, a kad da govorim.

SRETA (*koji je za sve to vreme mislio*): E, čekaj sad, ti, brate si mi moj, da mi najpre postavimo svaku stvar na svoje mesto... Kaži ti meni najpre, kako ti stojiš sa načelnikom?

JEVREM (*trlja dva kažiprsta jedan o drugi*): Ovako!... Jutros baš idem ja tako čaršijom, a gospodin načelnik spusti tek ruku meni na rame, kao na primer bratu svome, pa će reći...

SRETA: Čekaj... čekaj... drugo: brate si mi moj, kaži ti meni, što će tebi da budeš narodni poslanik kad ti ovde više zarađuješ od sitnih interesa no što će ti dijurina doneti?

JEVREM (*zbunjen*): Pa... znaš kako je... nije to za zaradu, nego... onako... narodno poverenje... počast i onako kao...

SRETA: Dobro, sad smo načisto i sad možemo da postavimo svaku stvar na svoje mesto. Ti

znaš, Jevreme, da sam ja vešt za te stvari.

JEVREM (*hteo bi nešto da kaže*).

SRETA: Znam šta ćeš da kažeš: da sam bio vešt, ja ne bih odležao godinu dana za deficit.

JEVREM: Nisam to hteo da kažem.

SRETA: Molim te, to si hteo da kažeš, vidim da si to hteo da kažeš. Ali, brate si mi moj, to je druga stvar, to je sudbina. To može svakog da postigne. Ne zna se šta nosi dan, a šta nosi noć. Eto, na primer, danas si zdrav i čitav, a sutra osvaneš pred sudom zbog deficita. Dobro, recimo, trgovac si, pa ne možeš imati deficit, ali da si poreznik, kao ja što sam bio, pitao bih te onda...

JEVREM: Pa to jeste!

SRETA: I ti misliš da mene vređa što me zovu Sreta numera 2436. To je numera sudske presude kojom sam bio osuđen na godinu dana. A treba da znaš, gospodine moj, da je ta numera baš učinila, da meni skoči numera u ovoj varoši. Deder, reci, evo, ti meni: koji je to posao koji bi se mogao svršiti bez mene? 'Ajde, reci mi? Ako treba da se rasturi kakav lažan glas po varoši, daj ovamo Sretu; ako treba da se pokvari kakav politički zbor, daj ovamo Sretu; ako treba da se falsifikuju izborni spiskovi, daj ovamo Sretu; ako treba na izbore, daj opet Sretu. I da ne računamo sitne poslove: rasturanje licitacija, svedočenje, čestitke vladi, dopis, telegram protiv nasilja i vazdan takvih stvari.

JEVREM: Pa to jeste... Zato ja, vidiš, i hoću s tobom.

SRETA: Znam ja da ti hoćeš sa mnom, ali je sad pitanje: da li ja hoću s tobom?

JEVREM: Pa ja velim...

SRETA: Ama, nemaš tu ništa ti da veliš ili da ne veliš, to je stvar računa. Ti, recimo, imaš u rukama kralja, a ja, brate si mi moj, keca. E, dobro, onda, brate moj, da ti meni odgovoriš na farbu, ako hoćeš da ja tebe postavim na svoje mesto.

JEVREM: Da odgovorim, zašto da ne odgovorim, samo... Ne, razumem te kako?

SRETA: I to ću ti reći. Ti, vidiš, ne možeš sam za sebe da učiniš ništa, ja ti trebam, je li, to priznaješ? E, lepo, onda evo: ja bacam keca! Je l' me razumeš sad?

JEVREM: Ne razumem.

SRETA: Ne razumeš? Dobro sad ćeš me razumeti. Vidiš, ja imam na ženino ime onu veliku njivu van varoši... dva hektara... To bi trebalo država da mi otkupi, nek podigne tamo bolnicu, kasarnu, rasadnik, kazneni zavod, šta hoće nek podigne, samo država treba to da otkupi, je li?

JEVREM: Jes'!

SRETA: Pa onda, brate si mi moj, ja imam petnaest godina praktikantske službe, pre no što sam postao poreznikom, a nisam ja tih petnaest godina radio za sebe, nego za državu. E, pa, brate,

pravo je da država prizna te godine službe!

JEVREM: A numera 2436?

SRETA: Ne brini ti za to, samo kad si ti poslanik. Obnova parnice... novi dokazi... nevinost... penzija, razumeš li?

JEVREM: Razumem.

SRETA: Pa onda, brate si mi moj, ja bih rad i da se uposlim.

JEVREM: Opet u službu?

SRETA: Kakva služba, boga ta, dokle ćemo svi da visimo na državnim jaslama! Ima i drugih poslova sem državne službe, samo kad se svaka stvar postavi na svoje mesto.

JEVREM: Pa jes', pravo kažeš!

SRETA: Ima ti tu, brate, hiljadu sitnih poslova i krupnih prihoda, samo kad je čovek vredan i onako okretan. Eto, na primer, ti si poslanik i ti ne možeš kao poslanik da primiš licitaciju za zidanje kasarne na mojoj njivi. Ali, na primer, možeš da je primiš na moje ime, je li? Pa onda, brate moj rođeni, ne možeš ti u ovoj zemlji poseći nijedno drvo na svoje ime, al' na moje možeš oboriti čitave planine, pa onda pomilovanja! Koliko sveta leži na robiji banbadava, pa i to ti je lep posao, samo kad je čovek vredan i okretan. Da li me sad razumeš?

JEVREM: Razumem!

SRETA: E, to ti je vidiš ono: bacio sam keca, sad ti odgovaraj na farbu.

JEVREM (*zabrinuto*): Samo... ovaj...

XVI

PAVKA, PREDAŠNJI

PAVKA (*izlazi iz sobe*): Jevreme... da te priupitam.

JEVREM: Nemoj molim te da me pitaš, jer nisam ni za kakvo pitanje!

PAVKA: Žena izišla s farbom na sredu.

JEVREM: Ama koj' izišao s farbom na sredu?

PAVKA: Pa, gospa Marina.

JEVREM: O, gospode, otkud joj sada palo na pamet da iziđe s farbom na sredu? Zar ne vidiš da sam u najvećoj brizi?

PAVKA: Treba da joj odgovorim!

JEVREM: Molim te, Pavka, idi tamo u sobu, pa iziđi i ti s farbom na sredu!

SRETA: Sasvim, svaku stvar treba postaviti na svoje mesto.

PAVKA: Ama, čoveče božji, pa šta da kažem ženi?

JEVREM (*rasejano*): Zar ja znam... Eto... na primer... na primer... ako je ona bacila kralja, onda ti baci keca... (*zbuni se*) Nije to... već svaku stvar postavi na svoje mesto, pa eto ti!

PAVKA (*krsti se*): Čoveče božji, govoriš kao da nije reč o tvome detetu.

JEVREM: Ama jeste, ali ne volim kad te detinjaste stvari padnu tako... kad čovek ima drugih briga.

PAVKA: Bar da znam šta da kažem ženi?

JEVREM: Otkud ja znam šta da joj kažeš? Naposletku, reci joj neka se strpi dok ne prođu izbori...

PAVKA (*zgrane se*): Šta je tebi, pobogu čoveče! Ja vidim već da si ti digo ruke, nego ću ja da kidam pa kako bog da!

JEVREM: Pa dobro, kidaj, a ja... ja ću već promisliti o tome.

PAVKA: Promišljaj ti, ako, ako, a ja već znam šta ću! (*ode*)

XVII

JEVREM, SRETA

JEVREM (*posle malje pauze*): Sad mi došla... kao da je sad vreme tome.

SRETA: Pa žena, vidiš, neće bez tvoga pitanja.

JEVREM: Jest, nego... (*zamisli se rasejano*) A Ilić?

SRETA: Šta Ilić?

JEVREM: Ako on, na primer, neće da primi načelnikov savet da se odrekne, nego udari u stranu... On ima mnogo glasača, uživa narodno poverenje

SRETA: Hm, narodno poverenje? I to ti je, brate, artikal kao i svaki drugi artikal. Metneš ga na kantar, vidiš koliko je teško, odrešiš kesu da platiš. Ono ne kažem da će to ići sasvim kao namazano; Ilić će se uzjoguniti, ali spremi kesu, pa eto ti!

JEVREM: Kako to misliš?

SRETA: Pa eto tako: ti gazda-Jevreme, imaš para, Ilić ima narodno poverenje. Dobro! Da postavimo svaku stvar na svoje mesto. Ilić, petlja i ne može da sastavi kraj s krajem, a tebi se, gazda-Jevreme, pomalo i preliva, njemu plaćanje najahuje na plaćanje, tebi primanje najahuje na primanje.

JEVREM (*buni se*): Nije baš tako...

SRETA: Ama de, ostavi, tako je kad ti ja kažem! E, pa lepo, kad je tako, otići ću njemu pa ću mu reći: dede, daj kantar da izmerimo tvoje narodno poverenje pa da ga se ti, brate, pred tvojim biračima odrečeš u korist gazda-Jevrema Prokića. Eto, tako se to radi!

JEVREM: Gle, molim te!

SRETA: E, vidiš, ako tako sve izvedemo i ako smo se sporazumeli kao ljudi, onda se može reći da je svaka stvar postavljena na svoje mesto.

JEVREM: I ti misliš?...

SRETA: Ja mislim, brate i prijatelju, da ćeš ti i niko drugi bita narodni poslanik!

JEVREM: I to baš... ovaj... onako, da budem izabran?

SRETA: Pa izabran, dabome!

JEVREM: ... Većinom glasova?

SRETA: Pa većinom glasova, nije - nego manjinom! Samo, dabome, sa načelnikom ti da udesiš, to ne mogu ja. Najbolje je da uhvatiš pisara Sekulića, on je onako vatra čovek za te stvari i ovako obrće načelnika oko maloga prsta.

JEVREM: Jest, to je istina, on je, kažu, vatra.

SRETA: I kada ga nađeš, reci mu, boga ti, od svoje strane, neka me se okane. Petlja me tamo za nekakvu bajagi dvaput naplatu. Molim te sad kad se bacimo na ovaj ozbiljan posao, nemamo kad za nikakve istrage. Neka baci akta u fioku! A ti, ovaj, gledaj lepo s njim. (*polazeći*) I nemoj da stegneš ruku. 'Ajđ', odoh ja malo da omirišem čaršiju i da pustim tvoje ime u saobraćaj, neka se čuje... Da postavimo, znaš, svaku stvar na svoje mesto.

JEVREM: E, pa hajde, neka je sa srećom!

SRETA: Videćeš ti šta vredi Sreta numera 2436! (*odlazi*)

XVIII

JEVREM, DANICA

JEVREM (*pošto ga je ispratio, vraća se zamišljeno*).

DANICA (*ulazi spolja*): Ode gospodin Sreta?

JEVREM (*trgne se iz misli*): Gde si bila dosad?

DANICA: Pa tamo, u hodniku.

JEVREM: Je l' se nije čulo tamo šta smo razgovarali ja i gospodin Sreta?

DANICA: Nije. Razgovarala sam sve vreme sa gospodinom Ivkovićem, pa ne bih ni mogla da čujem i da sam htela.

JEVREM: S njim razgovarala. A šta on onako kaže... O čemu ste razgovarali?

DANICA: O vrlo važnim stvarima.

JEVREM: O važnim stvarima? Zar on s tobom razgovara o važnim stvarima?

DANICA: Pa onako... Kaže ide u Beograd... Hoće da se kandiduje za narodnog poslanika... kaže...

JEVREM (*pretrne*): Šta kaže?

DANICA: Pa to, hoće da ide u Beograd...

JEVREM: Ama nije to, nego ono drugo?

DANICA: Koje drugo?

JEVREM: Ono drugo što ti je kazao?

DANICA: Pa to... kaže, hoće da se kandiduje za narodnog poslanika.

JEVREM: Koj' da se kandiduje za narodnog poslanika?

DANICA: Pa on, gospodin Ivković. Kaže, teraju ga prijatelji, on nije hteo, ali ga teraju prijatelji i oni iz Beograda...

JEVREM: A načelnik?

DANICA: Pa on kaže, njega će da kandiduje opozicija.

JEVREM: Aha! Opozicija! Dakle tako, opozicija? A čemu opozicija, zašto opozicija, kome opozicija? A? E, to ćemo da vidimo! Idi, idi mu kaži: e, to ćemo da vidimo! Upravo: idi mu kaži da on... Čekaj: idi mu kaži da je... Čekaj!.. Idi do đavola i nemoj nikom ništa da kažeš.

DANICA (*gleda ga začuđeno i iznenađeno i odlazi desno*).

JEVREM (*uzbuđeno hoda i govori pešto sam sebi, mlatarajući rukama*).

XIX

SPIRA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

SPIRINICA (*za njom Spira*): E, e, e, e, pa, zete, svetlo ti oko!

SPIRA: Ama ostavi, boga ti, kakvo svetlo oko! Kako možeš tako s neba pa u rebra?

SPIRINICA (*izbeking se na Spiru i krsti se*): O, gospode Savaote! Da čudna čoveka, ne daš mi ni da zinem!

SPIRA: Pa zini, brate, ali kad zineš, a ti bar kaži nešto pametno.

SPIRINICA: A tebi već pamet curi kroz kapu! Mani se... (*pljuje ga*) P... pp... p... p... da mi te ne ureknu!

SPIRA: E, Mico, ti opet tražiš! Moli se bogu što je tuđa kuća i što nije red...

SPIRINICA: A ti pa našao tuđu kuću da se rebriš. Suklato!

JEVREM (*stao između njih i pokušava da ih umiri*): Ama, de! Niste valjda došli da se ovde svađate?!

SPIRINICA: Pa nismo, dabome, nego kad on za prvu reč.

JEVREM: Čekaj, molim te! O, ljudi božji, pa meni puna glava briga, i sad još mi vi došli da se svađate!

SPIRINICA (*uvređeno*): Pa mi možemo ići. Možemo se mi i na drugom mestu svađati, ne moramo baš ovde!

JEVREM: Ama ne kažem to.

SPIRA: Čekaj, molim te, da se prvo objasnimo o glavnoj stvari. Došao maločas tvoj sluga, veli: poslala ga Pavka i zove nas da dođemo. Veli: važna stvar, tiče se deteta!

JEVREM: A, jes', gospa Marina izašla sa farbom na sredu.

SPIRINICA: Ju, s kakvom farbom?

JEVREM: Pa, znaš, ona je rod gospodinu Ivkoviću!

SPIRINICA: Pa da nije za Danicu?

JEVREM: Jes'!

SPIRINICA: A kad je izišla s farbom na sredu?

JEVREM: Sad!

SPIRINICA: Pa sad?

SPIRA: Pa tu, brate, niti imaš šta da razmišljaš, niti da se savetuješ sa nama. Mladić je čestit...

SPIRINICA: Prilika je vrlo dobra, i ako je da mene pitate...

SPIRA: Pa čekaj, zaboga. Zar ne vidiš da sam ja zinuo da kažem...

SPIRINICA: Ali ti, kad zineš, ne umeš da zatvoriš usta.

SPIRA: Nisam ni par reči rekao!

SPIRINICA: Ne daš čoveku do reči da dođe!

JEVREM: Ama umirite se, zaboga!!

SPIRA: Pa to kažem, prilika nije rđava, mlad čovek, advokat, dobro radi.

JEVREM: Znam, ali - opozicija.

SPIRA: A šta se to tebe tiče?

SPIRINICA: I pop Anta ima zeta opoziciju, pa još kako lepo žive.

JEVREM: Jes', ali... ovaj... kako da kažem... on može da se kandiduje i za poslanika.

SPIRINICA: Zar on?

JEVREM: Jes'!

SPIRA: Pa još bolje?

JEVREM: A... ovaj... Šta sam ono hteo da kažem... Pa to, znaš... i ja, to jest gospodin načelnik... upravo nije ni on, nego oni iz Beograda... ili bolje reći: narod... ovdašnji narod... hoće da i ja budem poslanik.

SPIRA I SPIRINICA (*zgranu se*): Ti?

JEVREM (*stavlja prst na usta*): Pst! To je zasad još tajna, još nije svršeno.

SPIRA: Pa pravo da ti kažem i treba. Iz naše familije još niko nije bio poslanik, a tolika familija.

SPIRINICA: Pa dabome, kad si se ti zatutuljio pa ne umeš da makneš! A što ne bi ti bio poslanik, kad može Jevrem, valjda možeš i ti...

SPIRA: Ama ne ide to tako, ženo!

SPIRINICA: Ne ide kod tebe, tebi pišta ne ide, kad si ti...

SPIRA: Jevrem, vidiš, ima poverenje...

SPIRINICA: A što ti da nemaš poverenje?

JEVREM: Ama, čekaj, brate, nemojte se svađati, još to nije svršeno, još je zec u šumi!

SPIRA: Pa recimo i da je svršeno, ne vidim šta ti to smeta za Danicu.

JEVREM: Kako da mi ne smeta? Ja kandidat vladin, a on kandidat opozicijin; on mene gleda da obori, a ja njega. Pa onda, molim te, ja moram grditi opozicionog kandidata, jer kako ću drukče da obaveštavam narod ako ne grdim protivnika?

SPIRA: To jeste!

JEVREM: A i on će mene da grdi.

SPIRA: Hoće. Ali opet, ja mislim da to nije ništa, to je više onako, politički. Politički možeš u Srbiji koga hoćeš da izgrdiš pa opet...

JEVREM: Dobro, ništa nije, ako ja budem izabran, ali ako on bude izabran, a ja ostanem banbadava izgrđen.

SPIRA: Opet ništa!

JEVREM: Pa onda, ja moram po dužnosti, u interesu partije, njega da mrzim. Ne mogu ja tek voleti opozicionog kandidata.

SPIRA: Nije ni to baš onako strogo kao što je bilo nekad. Pre kad si ga mrzeo, a ti si ga mrzeo kao psa - ili ti ili on, do istrage. A sad se nekako smekšalo. Zar ne vidiš da sad u svakome poslu ortakuju partije? Ako je trgovina, čitaš: "-Simić i Petrović", raspitaš se, a ono Simić vladina stranka, a Petrović opozicija, pa de, nek izmakne liferacija ako može! Pa onda: tast Pavlović, a zet Janković, tast vladina stranka, a zet opozicija. Pa ide kao namazano; a tast poslanik a zet načelnik okružni; a zet poslanik a tast predsednik opštine. Izveštili se ljudi, pa to ti je!

JEVREM: Ama to jeste, nego nezgodno mu dolazi, baš sad uoči izbora.

SPIRINICA: Pa zar gospa Marina navalila baš sad da to svrši?

JEVREM: Pa sad, ovoga časa. Eno ih tamo u sobi kuvaju...

SPIRINICA: Iju, a vi mene ovde držite čitav sat. Što ne govoriš, zaboga?(odjuri)

XX

JEVREM, SPIRA

JEVREM: Što ne ide, ne ide! Ako hoće posle izbora, dobro, možemo da razgovaramo. Pa onda... ko zna da to nije i neka zamka?

SPIRA: Kakva zamka?

JEVREM: Pa znaš kako se prave zamke i podvale uoči izbora. To može lako biti. Neću da čujem. Sad neću da čujem, a posle izbora možemo razgovarati. Idi, Spiro, tamo u sobu pa im

tako reci; posle izbora možemo razgovarati!

XXI

MLADEN, PREDAŠNJI

MLADEN (*donosi jednu hartijicu*): Dade mi ovo ceduljče gospodin Sreta.

JEVREM: Sreta? Je l' baš on ti dade?

MLADEN: Jes'! (*odlazi*)

JEVREM (*radoznalo razvija i teško čita*): "Sad sam razgovarao sa Sekulićem. Načelnik mu kazao da će te zvati da razgovara s tobom. Stvar možemo smatrati za pola svršenu. Pijemo na tvoj račun! (*zbunjen radošću, ushićen*). Spiro... Spiro...

SPIRA: Čujem...

JEVREM: Pola svršeno!

SPIRA: More sve je svršeno. Kad tebe načelnik zove na savetovanje, a vidiš i Sekulić je tu... pa onda...

JEVREM: I već piju na moj račun!

SPIRA: Pa dabome!... Neka je sa srećom, Jevreme!

JEVREM: Daj Bože, Spiro, brate! (*potresen grli ga*).

XXII

PAVKA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

PAVKA (*dolazi iz sobe, za njom Marina i Spirinica; Marina odmah žurno odlazi na zadnja vrata; ona je otišla da izvesti Ivkovića o srećno svršenim progovorima*): Jevreme, kaži dragička!

JEVREM: Pst! Čekaj! Kaži ti prvo dragička!

PAVKA: Ama kaži ti, kad ta kažem!

JEVREM: Pa dobro: dragička!

PAVKA: Ja, u ime Božje, dadoh reč za Danicu.

JEVREM: A ja dadoh za poslanika.

SPIRINICA (*Jevremu*): Ju, pa ti se i ne zaradova!

SPIRA: Ti da se ne mešaš, jesi li čula?

SPIRINICA: Ama pusti me, čoveče, makar jednu reč da progovorim. Kažem otac, a ne raduje se

detinjoj sreći.

JEVREM: Ama ko se ne raduje, radujem se, nego... ču li, Pavka, šta ti ja rekoh: ja u ime Božje odoh u poslanike.

PAVKA: Bože, pa dve radosti odjedanput!

XXIII

DANICA, MLADEN, PREDŠNJI

DANICA (*nailazi na vrata, za njom Mladen*).

PAVKA: 'Ajd', ovamo, pa poljubi ocu ruku! (*Danica ljubi ruku Jevremu*)

MARINA (*iz zadnjih vrata, za njom Ivković*): 'Ajde ovamo, pa poljubi majci ruku.

JEVREM (*uplašio se zbunio, trza ruku koju je Ivković prišao da poljubi*): Ama, čekajte, brate!

SVI: 'Ajde, 'ajde. Neka je sa srećom, daj Bože!

PAVKA: Mladene, otrči odmah kuma-Sveti i kaži mu...

JEVREM: Čekaj, idi... ovaj, kuma-Sveti i gazda-Arsi i prijatelj-Miki i reci im.

SPIRA: Reci im: gazda-Jevremova Danica...

SPIRINICA: Ama, pusti čoveka neka kaže što je počeo!

SPIRA: Ne mešaj se ti!

JEVREM: Čekajte, brate, čekajte prvo da postavimo svaku stvar na svoje mesto.

XXIV

ŽANDARM, PREDŠNJI

ŽANDARM (*ulazi sa dna*): Poslao ate, gazda-Jevreme, gospodin načelnik da dođeš do njega, ima gospodin načelnik važan razgovor s tobom.

JEVREM (*srećan i zbunjen sve više*): Je l' baš on to rekao?

ŽANDARM: Pa jes', rekao gospodin načelnik.

JEVREM: Spiro, pola!

SPIRA: Sve!

PAVKA: Idi ti, Mladene, kuma-Stevi i kaži mu...

JEVREM: Čekaj, čekaj, molim te. Stvar se, kao što vidiš, sasvim zamrsila... Upravo, nije se zamrsila nego onako... (*Pavki*) Dobro, šta hoćeš ti? Hoćeš da Mladen ide kuma-Stevi. Dobro, to znamo. (*Ivkoviću*) A šta hoćeš ti?

IVKOVIĆ: Ta da vam poljubim ruku!

JEVREM: I to znamo! (*žandarmu*) A ti?

ŽANDARM: Gospodin načelnik...

PAVKA: Pa nek ide Mladen?

JEVREM: Vrlo dobro... i to znamo...

JEVREM: Nek ide... Idi... čekaj... reci kuma-Stevi...

PAVKA: ... I prijatelj-Miki...

SPIRINICA: ... I gazda-Arsi...

JEVREM: Pa dobro, al' šta da im kaže? (*seti se*) Reci im: gazda-Jevrem se isprosio za narodnog poslanika...

PAVKA: Ama za Danicu.

JEVREM: Pa to, to hoću da kažem, reci žena narodnog poslanika, to jest, ćerka narodnog poslanika, upravo zet narodnog poslanika... odnosno... eto ne znam ni šta govorim! Zbunili ste me i sad, na primer, ne znam šta govorim, i upravo ne znam ko drži u ruci keca, a ko kralja... (*Ivkoviću*) Pa dabome kad si i ti umešao tvoju farbu!.. (*prodera se na Mladena*) Idi pa reci šta hoćeš! (*Mladen ode*)

SVI (*smeju se i čestitaju među sobom*).

PAVKA: A žandarmu nisi ništa odgovorio, čovek čeka.

JEVREM: A jes'! (*prilazi žandarmu i spušta mu ruku na rame*) Ti, brate, ako te zapita štogod gospodin načelnik, a ti samo reci, gazda Jevrem mi je spustio ruku na rame, on zna šta to znači. A za dolaženje, evo, sad ću ja da dođem.

ŽANDARM: Razumem! (*salutira i odlazi*)

IVKOVIĆ: Pa hoćete li se, najzad, gazda-Jevreme i mene setiti?

JEVREM (*spusti mu ruku na rame*): Evo i tebi da spustim ruku na rame.

SPIRA: Tako, brate. To si trebao odmah.

SPIRINICA: Ne mešaj se ti!

SPIRA: Ama ostavi me, ženo... jedanput...

SPIRINICA: Šta imam da te ostavim, kad neprestano govoriš... *(oni se i dalje prepiru sve dok se zavesa potpuno ne spusti)*

Čin drugi

Druga soba s ulice. U dnu dva prozora. Levo, vrata koja su zatvorena i pred koja je postavljen visok orman, a desno dvojna vrata.

I

DANICA, IVKOVIĆ, PAVKA

DANICA *(isprućajući sa majkom Ivkovića. koji je završio posetu i pošao)*: Što tako žurite?

IVKOVIĆ: Šta ćete, poslovi! Vi znate da bih ja vrlo rado ostao ovde što duže.

PAVKA: Bolje bi bilo kad bi i tvoj otac gledao tako svoje poslove. Istina, zete, kad bi mu ti progovorio, diže čovek ruke od dućana pa neće više ni da naviri.

IVKOVIĆ: Nezgodno mi je da mu ja govorim. Mislio bi hoću da ga ometem u agitaciji. Zar ne vidite da se sav predao agitaciji protivu mene?

DANICA: Bože, kako je to neprijatno, vi radite protiv njega, a on protivu vas.

IVKOVIĆ: Priznajem da je neprijatno, pa ipak može biti i zanimljivo, jer ko bilo da pobedi, iz vaše kuće ide jedan poslanik u Beograd.

DANICA: Da, ali on vas grdi.

PAVKA: E, pa nemoj ti sad, i zet grdi njega.

IVKOVIĆ: Ja?

PAVKA: Tako on kaže, da govoriš na zborovima protiv njega.

IVKOVIĆ: To je već drugo, sasvim drugo. Samo, otac je otišao dalje od toga, on se upustio sa poslednjim ljudima koji izmišljaju, klevetaju i podmeću. Hvataju čak i one koje ja poslovno gonim. Eto, sećate li se onoga... što je zalutao bio kod vas kad me je jedanput tražio... tužio sam ga zbog žene.

PAVKA *(doseća se)*: Kanda Sima Sokić.

IVKOVIĆ: Da. Taj im je sad najveći agitator i natutkali ga te kakve sve gadosti ne govori.

DANICA: Jedva čekam da se ti izbori svrše. Mene je čisto strah!

IVKOVIĆ: Pa, ipak, nećemo se mi posvađati. Ne bojte se! Ko pobedi taj će posle oprostiti svome protivniku... Zar ne? (*gleda u sat*) Imam ročište koje ne smem da napustim... Gledaću, ipak, do podne da dođem. Gospođice Danice, vama poveravam interese moje partije. Otac je naredio momku te svakom ko me traži kaže da nisam kod kuće i da neću ni dolaziti, pa mi na taj način odbija birače. Molim vas, ako me ko potraži, recite da ću skoro doći.

DANICA: A ako čuje otac da sam to radila?

IVKOVIĆ: A vi mu recite otvoreno da vi sad pripadate mojoj partiji. Do viđenja!...

DANICA (*na vratima*): Dođite na podne!

II

DANICA, PAVKA

DANICA: Znaš, majka, pravo da ti kažem, sve me nešto strah od tih izbora.

PAVKA: A što?

DANICA: Da se nešto ne pokvari.

PAVKA: Pa ono, ako hoćemo pravo, on bi trebao da popusti, mlađi je.

DANICA: Pa nema šta tu da se popusti, ko dobije više glasova, taj je poslanik.

PAVKA: Znam, al' vidiš, ako ćemo onako familijarno, pravo bi bilo ja i tvoj otac da idemo, sad kao poslanici u Beograd, a vas dvoje, mlađi ste, imate vremena.

DANICA: To sve zavisi od toga ko ima poverenje narodno.

PAVKA: A on ga bajagi ima?

DANICA: Pa ima.

PAVKA: Ćuti, boga ti, uhvatio se s kojekakvima!

DANICA: A već otac!

PAVKA: Šta otac?

DANICA: On se kobajagi s boljima uhvatio!

PAVKA: Ju! Još ćeš početi protiv rođenog oca da govoriš!

DANICA: Neću, ali što je pravo, pravo je! Eto, zar se otac nije uhvatio i sa onim Sretom, a cela ga varoš i okrug zna ko je i kakav je...

PAVKA: I cela varoš i ceo okrug da zna, al' ti ne moraš da znaš, niti se tebe to tiče. Gle ti nje! Nemoj da misliš ako smo pristali da te damo, da smo te upisali i u njegovu partiju!

DANICA: A otkad si ti to u očevoj partiji?

PAVKA: Otkad sam se udala, sinko.

DANICA: E, pa i ja, otkad sam se isprosila.

PAVKA: Prvo i prvo, ako si se i isprosila, on ti nije još muž, a drugo, i da ti je muž, ne bi mu tvoja odbrana ništa pomogla da bude poslanik.

DANICA: Pa biće on poslanik i bez moje odbrane.

PAVKA: E, a ko ti to kaže?

DANICA: Ja kažem!

PAVKA: Od njega si valjda čula?

DANICA: Pa od njega.

PAVKA: A ja sam vidiš, od Jevrema čula da on neće biti poslanik i da se banbadava bakće i lomi.

DANICA: Ne zna to otac, on misli...

PAVKA: Gle sad ti nje! Dakle, otac ne zna, a on zna?

DANICA: Pa jes'!

PAVKA: Gospode Bože, ti to onako iz inata samo!

DANICA: Ja samo kažem da će on biti poslanik.

PAVKA: Ako je do inata, kćeri, upamti: moj muž mora bita poslanik!

DANICA: Pa neka bude, ako može.

PAVKA: Biće, bome, ja ti to kažem!

DANICA: Osim ako ti ne glasaš za njega.

PAVKA: Nije ni moja majka glasala pa neću ni ja. Ali umem ja i drukčije kad je do inata! Zaći ću po kućama pa ću upaliti žene!

DANICA: Da glasaju?

PAVKA: Ne da glasaju, nego da glasaju njini muževi onako kako one hoće. Znam ja dobro u koje ću kuće poći i u kojoj je kući žena gospodar, pa ćemo videti. Kad je inat, umem i ja!

DANICA: Manj ako to ne pomogne!

PAVKA (*krsti se*): Ju, ju, ju! E, jesi li čula, ti si pustila jezik kao prava opozicija. Zar te nije sramota tako da razgovaraš s majkom?

DANICA: Pa ne, ali...

PAVKA: Ni reči više da mi nisi kazala, da mi ne prekipi! Bolje skloni mi se ispred očiju.

DANICA: Dobro, skloniću se! (*odlazi u sobu*)

III

SPIRA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

SPIRA (*sa njim Spirinica*): Dobar dan, svajo!

PAVKA: O, baš dobro...

SPIRINICA: A znaš šta smo rešili ja i Spira?

SPIRA: Ama, nismo rešili, nego...

SPIRINICA: Ta pusti me, čoveče, jedan jedini put u životu da kažem što hoću!

SPIRA: Kaži, ali reci kako je u stvari!

SPIRINICA: O, gospode bože! Ne čeka da kažem, pa onda ako ima što da primeti nego...

SPIRA: Pa, dobro, 'ajde reci.

SPIRINICA: Ja i Spira smo rešili: neka Jevrem bude poslanik, a Spira predsednik opštine.

SPIRA: Eto, kao da to zavisi od toga što smo mi rešili!

SPIRINICA: Ne zavisi, ali ako bude Jevrem poslanik, a on neka gleda! Bolje mu je valjda da metne svoga za predsednika opštine nego tuđina.

SPIRA: Pa jeste, al' ima za to vremena.

SPIRINICA: A što ne bi kazala Pavki?

PAVKA: Pa jeste!

SPIRINICA: Pa neka mu ona ključa svaki dan. Znaš kako je kad žena za nešto zapne?

SPIRA: Znam!

PAVKA: Ama 'ajde ovamo u sobu, da sednemo. Imam vazdan da vam kazujem.

SPIRINICA: 'Ajde. (*odlaze svi u desnu sobu*)

IV

JEVREM, SEKULIĆ

JEVREM (*za njim Sekulić*): Evo iz ove sobe. Eto taj orman zatvara vrata koja vode u njegov stan.

SEKULIĆ: Baš u njegovu sobu?

JEVREM: Jes' tu mu je kancelarija.

SEKULIĆ: Vrlo dobro, vrlo dobro! (*pripije se kraj ormara i prisluškuje*) Aha, aha... pa može i da se čuje. Slušaj, gazda-Jevreme, ovaj ćeš orman maći odavde. Metni ga, eno tamo, između prozora!

JEVREM: A zašto?

SEKULIĆ: Treba osluhnuti, Kod njega se skupljaju sumnjivi tipovi, tice. Treba osluhnuti... Tu se svakojako vode razgovori protiv postojećeg stanja, protiv vlade, protiv načelnika, protiv mene; drugim rečima, protiv svega u ovoj zemlji... Treba oslušnuti. A ko drži ključ od tih vrata?

JEVREM (*vadi ga iz džepa*): Ja

SEKULIĆ: Ako, ako, je to dobro... Ovaj, kakav ono duvan pušiš ti, gazda-Jevreme?

JEVREM: Mek, mek duvan pušim.

SEKULIĆ (*seo i pravi cigaretu*): Sedi, sedi, molim te... Mislio sam ja, znaš... u prvi mah da mu otkazemo kvartir. Kakvog to smisla ima: kandidat opozicije pa pod istim krovom sa vladinim kandidatom? Ali, sad sam se na licu mesta uverio da je ovako bolje.

JEVREM: Jes', bolje je!

SEKULIĆ: Ovako ga držim ko buvu pod noktom... (*pripaljuje cigaretu*)

JEVREM (*pravi i sam cigaretu*): Veliš, tako kaže gospodin načelnik?

SEKULIĆ: Šta "kaže gospodin načelnik?" Ne kaže, brate, gospodin načelnik ništa, nego to ja kažem, razumeš li, ja kažem! Oni samo znaju da kažu: Sekulić ovakav, Sekulić onakav. Čitao si valjda dopise o meni? Pa jeste, bre... (*gruva se u grudi*) Ja se ne stidim toga što sam bio žandarmerijski podnarednik. Da ih vidim, te školovane, kad dođe tako velika vatra kao što su izbori svi se oni izmaknu pa daj Sekulića napred! A ja, bome, izađem pred narod pa "mirno!"... "Narode, razbroj' se" (*smeje se zadovoljno*)

JEVREM: Disciplina, a?

SEKULIĆ: Kažu: Sekulić služi svakoj partiji. A što, brate? Ja sam vojnik, tako sam vaspitan, vojnički. Dosad sam bio u ovoj komandi, sad prelazim u ovu. Ne pitam ja ko je starešina nego: "Razumem !"

JEVREM: Pa jeste! A kako veliš, je li sve onako spremno?

SEKULIĆ: Šta spremno?

JEVREM: Pa to, za izbore. Jesu li učinjene sve pripreme?

SEKULIĆ: Šta ima da se priprema? Sve je to, vidiš, ovde, u mome džepu. Za to se ti ne brini, to je moja briga. (*vadi jednu hartiju iz džepa*) Povadio sam vidiš, iz akata sve krivice, i one koje su otišle već u akta i one koje nisu još ni došle do akta, sve, sve. Pa onda licitacije, intabulacije, procene, propise, zabrane, prenose i uopšte takve stvari sve ću te grlice sad da hvatam na "kratak poziv" sa tri crvene štrikle. Pa kad mi dođe, a ja tek: "E, grlice moja, ti kanda imaš neku procenu, a? A, ovaj, za koga ti, prepelice moja, misliš da glasaš, je li za gazda-Jevrema Prokića, a"?

JEVREM (*zadovoljno*): He, he... formalna agitacija!

SEKULIĆ: Pa, brate, to ti je naš posao? Svaki majstor treba da je pečen u svome poslu. Zašto sam ja ovde, i zašto mi je kralj dao ukaz nego da uputim ovaj narod! Jesi li čitao koji put ukaz u zvaničnim novinama?

JEVREM: Jesam!

SEKULIĆ: "Po milosti Božjoj i volji narodnoj: Sekulić pisar toga i toga sreza, po potrebi službe, u taj i taj srez." Šta znači ono "po potrebi službe"?

JEVREM: Pa to, po milosti božjoj...

SEKULIĆ: - Po milosti božjoj, 'ajde ti, Sekuliću, u to i to načelstvo, i poveravamo ti narod toga okruga, odnosno sreza, te ga pouči, uputi i popritegni malo.

JEVREM: Pa jes', mora i da se popritegne... A je li će da se napravi kakvo nasilje na ovdašnju opoziciju?...

SEKULIĆ: Nije to, brate, nasilje, nego: on se protivi vlasti, a ja se naslonim na zakon i on vrisne. Eto ti, to nije nasilje!

JEVREM (*razmišlja*): A ovaj, novine? Zar neće o tome novine da pišu i da nadadu dreku?

SEKULIĆ: Čudo božje! Zvanična ispravka, pa svršena stvar. Zašto je bog izmislio zvaničnu ispravku, nego za to? Pa posle, ja to tako udesim da to i nije nasilje, nego dobročinstvo. Zovnem, na primer, kasapina koji lifieruje meso okružnoj bolnici, zovnem ga i sasvim mu blago kažem: ti, bratac moj, imaš sedam krivica za davanje smrdljivog mesa bolnici, i sva akta tih krivica evo ih u mojoj fioci! Ne kažem da su to bogzna kakve krivice, jer bolesnici i inače imaju rđave stomake, pa im je svedjedno je li zdravo ili smrdljivo meso, ali zakon može tebe da uvrne samo ako ja hoću, a ako neću, može i da te ne uvrne. Metnem ja tebi, na primer, na kantar jedan paragraf, kao meru, pa ti dodam još i jedan raspis kao cubok, pa ode, prepelice moja, s one strane zakona.

JEVREM (*zadovoljno se smeje*).

SEKULIĆ: Je li to nasilje? Nije! Naprotiv, to je dobročinstvo. - A istina, je li tvoj momak

beležio ko sve dolazi kod Ivkovića? Jesi li mu rekao da beleži?

JEVREM: Jest rekao sam mu Mladene!

SEKULIĆ: A je l' poslao Sreta plakate?

JEVREM: Kakve plakate?

SEKULIĆ: Pa one što smo štampali sa potpisom Sime Sokića? Znaš, što sam ti govorio da Sima Sokić objavljuje da mu je Ivković preteo ženu?

JEVREM (*buni se*): Kakvu ženu?

SEKULIĆ: Ženu Sime Sokića. Ostavi ti to meni samo! Moram ga ja tako obrukati da ne sme ni iz kuće izaći od bruke.

JEVREM: Ama, pa nije preteo ženu, zastupa je kao advokat!

SEKULIĆ: Pa znam ja da je nije preteo, ali ovo je agitacija. Ne misliš valjda da prilikom agitacije treba govoriti istinu narodu? No, lepo bi se ti proveo kad bi govorio istinu!

JEVREM: Pa dobro, al' može čovek da psa tuži za klevetu.

SEKULIĆ: Može, ne kažem da ne može. Al' zato ja imam u kancelariji fioku što guta akta. Progutala je ta jedanput dve i po kile akta jedne istrage, sa saslušanjima četrdeset i dva svedoka i sa tri stručna mišljenja.

JEVREM (*zabrinuto*): Opet... zar nije bolje da mu što drugo izmislimo nego to da je preteo tuđu ženu?

SEKULIĆ: Ostavi ti to meni, molim te! Nisu ovo meni prvi izbori.

JEVREM: Pa dobro, al' ako oni meni izmisle tako nešto pa štampaju plakate?

SEKULIĆ: Šta da ti izmisle, da si preteo tuđu ženu?

JEVREM: Ne kažem to, nego...

SEKULIĆ: Ama gde ti je taj Mladen?

JEVREM: E, pa de!... (*ode na vrata*) Mladene, Mladene!

V
MLADEN, PREĐAŠNJI

JEVREM (*Mladenu koji izlazi*): Zar ti ne čuješ?

MLADEN: Čujem, nego gazdarica me zadržava.

SEKULIĆ: Jesi li ti zapisao meni svakog redom ko dolazi kod Ivkovića u kancelariju?

MLADEN: Jesam!

SEKULIĆ: Gde ti je spisak?

MLADEN: Nemam.

SEKULIĆ: Kako nemaš?

MLADEN: Pa ja nisam pismen.

SEKULIĆ: Pa kako si đavola zapisivao?

MLADEN: Tako... u pameti.

SEKULIĆ: E, 'ajd' govori!

MLADEN: Prvo i prvo, dolazio je juče posle podne Pera pisar, doneo neku cedulju, pa onda... (*seća se*) dolazila je i naša gospođica Danica...

JEVREM: To ostavi... nego drugi, tuđini.

MLADEN: Pa onda... dolazio je pop Vidoje.

SEKULIĆ: Dobro, dobro, pope, obrijaću ja tebe, ako bog da. Hoće opoziciju a ovamo preskače udovičke plotove!

JEVREM: Jest, kod one Angeline.

SEKULIĆ: Pa onda?

MLADEN: Pa onda... čekaj, pop Vidoje, pa onda opet gospođica Danica...

JEVREM: Ama za druge govori.

MLADEN: A jest, bio je i gospodin Sreta učitelj od jutros.

SEKULIĆ: Dobro, dobro, učo, golube moj, ti i inače gučeš u mojoj fioci!

JEVREM: Kako guče u fioci?

SEKULIĆ: Četiri tužbe, razumeš li, četiri tužbe! Jednom detetu, za jednu zapetu, mal' nije odvalio jedno uvo. Pa je onda, bratac moj, gađao decu tvrdo povezanim knjigama, koje mu je poslalo ministarstvo za poklanjanje dobrim đacima; pa je onda, bratac moj, pred ljudima u kafani kazao: da je gospodin ministar prosvete jedna obična profesorska stenica, i još, brate moj, svađao se sa ženom pred đacima, pa se žena pred decom pljeskala gde je stigla, a on joj javno kazao da je ona policijsko podsvojče, a ta se uvreda ima da odnosi na mene.

JEVREM: E, taj je, bome, mnogo zagustio!

SEKULIĆ (*Mladenu*): Ko je još dolazio?

MLADEN: Kmet Sredoje, pa posle njega opet gospođica Danica.

JEVREM: Ama, preskoči nju!

MLADEN: E, pa onda kmet Sredoje.

SEKULIĆ: Taj kmet ti je riba s obe strane pržena. Guta porezu kao šaran muve. Ovoliko slaninice da metneš na mišolovku pa mora doći da je lizne. S njim mi je bar lako! (*Mladenu*) Ima li još koji?

MLADEN: Pa to, nema više... a jes', jutros je nešto ulazila i gazdarica.

SEKULIĆ (*Jevremu*): Uha, pa to cela tvoja kuća ode u opoziciju!

JEVREM: Ama nije nego žensko, znaš kako je, mora svuda da zaviri.

SEKULIĆ (*Mladenu*): Dobro, dobro! Ti pazi samo i dalje pa svakog da mi zapišeš.

MLADEN: Hoću ja! (*polazi*)

JEVREM: Ovaj... čekaj, Mladene. Kad je već tu, rekoh, da izmaknemo ovaj orman.

SEKULIĆ: Jest, bome! Dobro si se setio. 'Ajde drži! (*prihvate sva trojica i odnose orman uz drugi zad*) Tako. Eto, vidiš! (*proviri na ključaonicu*) Sad se može i osluhnuti i videti.

MLADEN (*odlazi*).

SEKULIĆ: E, pa hajde sad i ja na posao. A ovaj, i ti se, gazda-Jevreme, uputi, prođi malo kroz kafane; sedi s ovim i s onim, obećaj ovom ovo a onom ono; pozdravi se i s onim s kim se i ne poznaješ. Znaš kako je, uoči izbora svi smo braća. Jednom plati kafu, drugom rakiju; jednom obećaj državnu službu, drugom da će mu se skinuti stečaj; trećem da će dobiti zajam kod okružne štedionice, četvrtom da će mu se rođak pustiti s robije. Obećaj! Obećanja bar ništa ne koštaju.

JEVREM: Jest, i sam sam to mislio.

SEKULIĆ: E, 'ajde, u zdravlje, pa na posao! (*pođe pa se vrati*) Jes' boga mi, malo ne zaboravih. No, još mi se i to može desiti da zaboravim. (*vadi pet-šest neispunjenih menica iz džepa i prelistava ih, čitajući sume*) Sto, dvesta, trista, četiri stotine... 'Ajd' ovu od pet stotina. Deder, gazda-Jevreme, potpiši ovo!

JEVREM (*zgrane se*): Koje, more?

SEKULIĆ: Pa ovu menicu, brate, od pet stotina dinara. Nije da kažeš hiljada, nego pet stotina. Evo i slovima piše pet stotina.

JEVREM: E, to ja neću da potpišem!

SEKULIĆ: Ama, kako nećeš?

JEVREM: Tako, neću! Zašto da potpišem?

SEKULIĆ: Kako zašto? Pa je l' hoćeš da budeš narodni poslanik ili nećeš?

JEVREM: Dobro, al' zašto da potpišem?

SEKULIĆ: E, pa kako ti to misliš? Misliš samo pljuni pa zalepi. A treba li ovaj brat da pocepa bar tri para pendžeta i bar jedne herclove? Pa onda: hoće li narod da gucne štogod ili neće? A? E, moj brate, kad bi sve to bilo besplatno, ja bih bio narodni poslanik, a ne bih tebe pustio. Deder, deder... evo ovde! (*stavlja menicu na sto i pokazuje mu gde treba da potpiše*)

JEVREM (*snebiva se*): Ne znam šta imaju pendžeta veze sa mandatom?

SEKULIĆ: E, sinko, mandat se ne stiće glavom, nego kesom i nogama. Ti pare, ja pendžeta, a narod mandat?

JEVREM (*snebiva se i lomi*): Znam, al' to... (*trgne se*) A, jok, neću to da potpišem!

SEKULIĆ (*uzima menicu*): Nemoj! (*stavlja je u džep*) Meni mandat ne treba, a ne treba ni tebi, rekao bih. Onaj Jovica i onako mi dosadi govoreći mi kako bi on trebao da bude poslanik.

JEVREM (*prestravljen*): Zar ti je govorio, boga ti?

SEKULIĆ: Jes', još pre nedelju dana.

JEVREM: E, vidi ga, molim te, to on otišao od mene pa pravo tebi.

SEKULIĆ: Ne znam odakle je otišao, samo čovek moli i preklinje. E, 'ajd' u zdravlje, gazda-Jevreme!

JEVREM: Pa, dobro, kud ćeš ti?

SEKULIĆ: Idem da gledam svoj posao! (*polazi*)

JEVREM: Čekaj de... Čekaj da progovorimo ko ljudi!

SEKULIĆ: O čemu da progovorimo?

JEVREM: Pa dobro, kako to može da bude: jedna pendžeta i jedni erclovi pet stotina dinara? Da kažeš da je manje...

SEKULIĆ: Pa što tako ne govoriš pa da se kao ljudi sporazumemo? Ako ti je baš toliko stalo za manje... neka bude manje. Meni je glavno da se sporazumemo a suma je sporedna stvar... Evo, na primer, ova od četiri stotine dinara.

JEVREM (*češe se za uvetom*): Mnogo, brate!

SEKULIĆ: Pa dobro, 'ajd' ovu od trista, a ako docnije još zatreba, ti si, hvala bogu, tu!

JEVREM (*još se snebiva*): Znaš, mislio sam...

SEKULIĆ (*trpa mu pero u ruke*): Ama nemaš ti tu šta misliš. Neka misle oni u Beogradu kojima ti trebaš. Platiće oni to, ako ti ne platiš. Deder, deder!...

JEVREM (*potpisujući nevoljno*): O, brate!...

SEKULIĆ (*trpa menicu u džep*): E, tako, vidiš, pa da se ide na posao! U zdravlje! (*ode*)

VII

JEVREM, SPIRA, SPIRINICA

JEVREM (*ostaje ukipljen, držeći još uvek pero u ruci; on uznosi obrve razmišljajući i izražavajući nezadovoljstvo*).

SPIRINICA (*izlazi iz sobe, za njom Spira i Pavka koja ih ispraća*): Gle, pa tu je i Jevrem! Baš dobro, mogli bi odmah da progovorimo i s njime.

SPIRA: Neka sad, drugi put ćemo.

SPIRINICA: Ama, čoveče, hoćeš li me jedanput ostaviti na miru bar jednu reč da kažem!

SPIRA: Pa kaži, brate, ali kad je vreme da se kaže!

SPIRINICA: Tebi nikad nije vreme.

SPIRA: Pa nije, dabome!

SPIRINICA: Da nisi ti takav, te nije ti danas vreme, te nije sutra, sve bi drukče bilo. Nego takav si za svašta!

JEVREM: De, dobro, šta hoćete da mi kažete?

SPIRINICA: Pa to, zete, rešili smo ja i Spira.

SPIRA: Eto, opet: "rešili smo"...

SPIRINICA: Ama, pust' me, čoveče, ako boga znaš!

PAVKA: Pa pusti ženu neka kaže!

SPIRA: E 'ajde, govori, govori!

SPIRINICA: Pa to - rešili smo ja i Spira: ti zete da budeš poslanik, a Spira predsednik opštine.

JEVREM: Pa... to može...

SPIRA: Može, al' kad bude vreme tome.

SPIRINICA: Ama, pusti čoveka neka kaže.

SPIRA: Pa to je hteo da kaže.

JEVREM: Pa jeste to, kad bude vreme. Sad ne možemo ni da razgovaramo o tome.

SPIRINICA: To jeste. Nego kažem samo da znaš šta smo rešili! *(prilazi Pavki i govori joj poverljivo)*

SPIRA *(Jevremu)*: Kako, kako idu stvari?

JEVREM: Ta... idu... samo košta!

SPIRA: Pa košta, ali вреди.

SPIRINICA: Hoćemo li?

SPIRA: Hajde, zbogom!

PAVKA: Pa dodite! *(ispraća ih i vraća se)*

VIII

PAVKA, JEVREM

PAVKA: Nisam htela pred njima, ali ovi tvoji dovde mi dodoše.

JEVREM: A zašto, Pavka?

PAVKA: Kako, zaboga, zar ne vidiš kako se sve tumbe obrnulo! Ostavi što mi se od kuće napravi kafana i što već niko u kući ni o čemu drugom ne govori nego o tome, nego i ova opozicija u kući.

JEVREM: Koja opozicija, Ivković?

PAVKA: Ništa on, ali da čuješ nju!

JEVREM: Koju nju?

PAVKA: Pa tvoju ćerku. Da čuješ samo kako razgovara sa mnom i ide mi uz nos, kao da je u njegovoj partiji.

JEVREM: E pa, Pavka, ti si je upisala u tu partiju; nisam ja, pa sad trpi što te snađe! Nego drugo sam ja hteo tebi da kažem, ovaj... znaš, u svakoj ustavnoj zemlji red je da se kandidati uoči izbora grde. Može, na primer, da izađe plakat pa da kaže bogzna šta ružno o meni, a može tako isto da izađe plakat pa da kaže nešto ružno za zeta. Jer kako može da se agituje ako se za protivnika ne iznese nešto ružno? Pa... hteo sam, ovaj, da kažem: nemoj ti to da primiš k srcu, a i

Danica... to je, znaš, uoči izbora.

PAVKA: Eto ti sad... a šta može opet tebi da izmisle?

JEVREM: Može svakome da izmisle, samo kad se hoće. Izmisle mi, na primer... izmisle mi... (*domišlja se*) Izmisle mi, na primer, da sam preotao tuđu ženu.

PAVKA (*zgrane se*): Jevreme, pomeri se s mesta! Šta je tebi, čoveče? Gde bi ti mogao u tim godinama preoteti tuđu ženu?

JEVREM: Pa znam ja da ne bih mogao, ali tako izmisle, na primer!

PAVKA: Ako ti izmisle, neka ti nešto drugo izmisle. Za to neću da čujem! Gledaj ti njega! Malo što je digo ruke od dućana i od kuće, nego sad hoće i od žene da dignu ruke!

JEVREM: Ama nije, brate, ja to samo onako na primer.

PAVKA: Neću ni na primer. Takve stvari ne sme ni na primer da ti se dese. Razumeš?

JEVREM: Pa dobro meni, al' recimo izađu plakati u kojima se kaže da je Ivković preotao tuđu ženu.

PAVKA: Samo da ja čujem to, ionako mi je ta proševina došla dovde!

JEVREM: Pa ne treba to tako da uzimaš k srcu, to je politika.

PAVKA: Ama, kakva politika! Otkuda je to politika da čovek preotme tuđu ženu?

JEVREM: Ne razumeš ti to, nego 'ajde, blago meni, ti tamo, pa pouči ćerku, da je ona u mojoj partiji sve dok se ne venča. Posle kako hoće...

PAVKA (*odlazeći*): To ti da joj kažeš, ne sluša ona više mene! (*ode*)

IX

JEVREM, ZATIM IVKOVIĆ

JEVREM (*vadi iz džepa novine, razvija ih i seda da ih čita*).

IVKOVIĆ: Dobar dan!

JEVREM: Gle, ti si?

IVKOVIĆ: Obećao sam doći pred podne, ali je odloženo ročište pa ja požurio.

JEVREM: Ako, mlad si pa možeš i da požuriš. A jesi li tako tačan i u agitaciji kao što si ovde?

IVKOVIĆ: Ta... radi se koliko se može.

JEVREM: Mnogo govorite, što tako mnogo govorite?

IVKOVIĆ: Kako govorimo?

JEVREM: Pa tako, zborovi, zborovi, zborovi, ne ostavljate nijedan sokak na miru.

IVKOVIĆ: Pa i vi?

JEVREM: Jok ja! Ovi moji može biti, ali ja ne, ja volim da se čuti i da se radi.

IVKOVIĆ: Onako ispod žita?

JEVREM: A nije, nego kao vi, na talambase!

IVKOVIĆ: A zašto ne bi istinu kazali javno?

JEVREM: Ovaj... u politici se ne kaže samo istina javno, nego i neistina.

IVKOVIĆ: A to ne!

JEVREM: Pa ne kažem ti, ali ima. Ja za moga protivnika ne bih, na primer, nikad izneo tako nešto što nije istina, ali ima koji i to rade. Ima, kažu, u ponekim okruzima pa štampaju plakate i iznesu kandidatu nešto sasvim ružno, upletu čak i familijarne stvari.

IVKOVIĆ: Voleo bih ja da ko pokuša meni izneti tako što, pa bi video kako bi se proveo.

JEVREM: Eto, kako si prgav. Nek iznosi, brate, što hoće samo kad ti znaš da nije istina, što te se onda tiče!

IVKOVIĆ: A što da se iznosi ono što nije istina?

JEVREM: E, pa politika, borba, partija, agitacija. A posle, kad prođu izbori, kaže se lepo: ovo i ovo je bila istina, a ovo i ovo nije bila istina. Eto, i vi ste meni u vašim novinama izneli kako sam pre jedanaest godina, kad sam bio opštinski odbornik, pojeo jednogodišnju porezu.

IVKOVIĆ: Pa niste je platili?

JEVREM: Nisam, al' to je zastarelo.

IVKOVIĆ: A vi, zar ništa bolje niste mogli izmisliti protiv mene u dopisima nego da sam izdajnik otadžbine?

JEVREM: To bar nije ništa, to je sasvim nevino. Čim se dvojica ne trpe, onaj drugi mora biti izdajnik otadžbine. Tako je to u politici. A, posle, nemoj ti da misliš da su ti samo to izmislili, izmisliće oni tebi još nešto gore. Ne brini se, izmisliće ti!

IVKOVIĆ: Slušajte, gazda-Jevreme, ja razumem, iako to ne odobravam, ova sredstva u borbi prema protivniku, ali i to mora imati svojih granica. I granica, do koje ću ja dozvoliti da me napadaju, to je moja lična čast. Ako se nje ko dotakne, verujte da će mi to krvlju platiti.

JEVREM: Uha, gde si ti otišao! Što spominješ, brate, krv? Što imaš ti tu krv da mešaš, ostavi krv na miru!

IVKOVIĆ: Hoću samo da vam kažem.

JEVREM: Nemoj, brate, ni da mi kažeš. Ne volim ni da mi se kaže: krv. Najbolje je ja i ti, ovako kad smo sami, i da ne razgovaramo o politici, mi smo familija kad smo sami...

IVKOVIĆ: Pa da... ali... dođe, vidite, tako reč.

JEVREM: Zato, vidiš, mi ne treba nikad da smo sami. *(na vratima)* Danice!*(Ivkoviću)* Bolje da nismo sami. *(na vratima)* Danice!

X

DANICA, PREĐAŠNJI

DANICA *(iznenađena)*: A, to je lepo, tako ste se brzo vratili.

IVKOVIĆ: Da, odloženo je ročište.

DANICA: A ja čujem otac razgovara s nekim, pa mislim neko od njegovih ljudi.

JEVREM: A, nije od mojih.

DANICA *(nudeći ga da uđe u sobu iz koje je ona izašla)*: Izvolite, hoćete li unutra? Da probate slatko od ruža, maločas ga je majka skuvala.

IVKOVIĆ: Zar niste vi?

DANICA: Pa i ja sam pomagala.

JEVREM *(više sebi)*: Tako, dabome, eto to je familijarni razgovor kad se govori o slatku od ruža, a ne krv!

XI

SRETA, PREĐAŠNJI

SRETA *(iz džepa mu viri rolna crvenih plakata)*: Dobar dan, dobar dan želim! *(smuti se kad vidi Ivkovića)*

JEVREM: Dobar dan, Sreto... *(zbuni se i sam)* Ovaj... *(Ivkoviću)* Idi da probaš slatko od ruža...

IVKOVIĆ: Docnije... Ja bih još imao nešto posla u varoši.

JEVREM *(Dinici poverljivo)*: Odvedi ga, odvedi ga!

DANICA *(Ivkoviću)*: Ispratiću vas!

IVKOVIĆ: Do viđenja! (*odlazi i Danica s njim*)

XII

SRETA, JEVREM

SRETA: Kada postavimo svaku stvar na svoje mesto onda, pravo da ti kažem, ovaj Ivković u tvojoj kući nije baš na svome mestu.

JEVREM: Pa... jest... al' šta ćeš, tako se desilo. (*hteo bi da se izvучe iz toga razgovora*) A ima li što novo?

SRETA: More, kako da nema, ugazili smo sad već duboko, pa svaki čas novosti. Eto, čuo si valjda, da Jovica Jerković prelazi u opoziciju.

JEVREM: Koj'?

SRETA: I da ga čuješ šta piše. (*razvije jedne novine i čita*): "Do danas sam pripadao..." (*govori*) To već znaš, nego čuj samo kako svršava: (*čita*) "Niti ja mogu više pripadati partiji koja kandiduje za poslanike ljude koji su švercovali špiritus."

JEVREM (*plane*): Ama koj' špiritus?

SRETA: Ta onaj, de!

JEVREM (*uzbuđen*): Ama, šta meša on špiritus u politiku? Otkud to dvoje ide zajedno: špiritus i politika?

SRETA: E, al' da vidiš kako sam ja njemu odgudio.

JEVREM: Je l' dopis?

SRETA: Pa jesi li čitao dopise sa potpisom "Rišelje"?

JEVREM: Jest!

SRETA: E, Rišelje - to sam ja!

JEVREM: Gle, molim te!

SRETA: Pa jesi li čitao dopise sa potpisom "Hemoland"?

JEVREM: Jes'!

SRETA: E, Hemoland - to sam ja!

JEVREM: Opet ti?

SRETA: O, koliko još potpisa imam ja: Barnava, Herostrat, Golijat, Hadži-Đera, Prosper

Merime; sve su to moji potpisi.

JEVREM: Baš umeš ti to, Sreto. A jesi li mu dobro kazao?

SRETA: Kome, Jovici? Slušaj samo: "Naša nacija preboljeva jednu tešku bolest, kojoj je jedini izlaz preporod !" To mu dođe znaš kao malo filozofski uvod, a posle mu, ovde dalje, opet na jedan filozofski način kažem: "Jovice, magarčino jedna, zar ti smeš da govoriš o špiritusu, kad si liferovao vojsci crknuto meso?"

JEVREM (*zadovoljno*): Jes' jes', to ti njemu, tog (*spazi mu plakate u džepu*) A šta ti je to?

SRETA: Koje?

JEVREM: To crveno?

SRETA: A ovo? Pa to je ono.

JEVREM: Koje ono?

SRETA: Ono što je sastavio Sekulić, štampao sam i već se lepi po ulicama.

JEVREM (*uplaši se*): Ama da nije to za onoga? (*pokazuje na Ivkovićevu sobu*)

SRETA: Pa jeste, za ovu ženu!

JEVREM: Uh, pobogu brate!

SRETA: Slušaj! (*razvija i čita jedan plakatić*): "Sodoma i Gomora".

JEVREM: A što te crkvene reči?

SRETA: To je samo naslov. Slušaj (*čita*): "Advokat ovdašnji, Ivković, kojega izvesne propalice i beskućnici kandiduju i za narodnog poslanika, preoteo mi je venčanu ženu i javno se s njom sastaje..."

JEVREM (*prestravljen maše rukom da prestane čitati*): Čekaj! (*ode do Ivkovićevih vrata i oslušne, ode i do drugih pa proviri i opet se vrati Sreti*) Čitaj lakše!

SRETA (*nastavlja*): "... i javno se s njom sastaje naočigled celog građanstva, a na porugu javnoga morala. I takav čovek zastupa pravdu pred sudom, i takav čovek sme da se kandiduje za narodnog poslanika. Na čast stranci koja će se i takvom perjanicom zakriti Sima Sokić."

JEVREM: Uh, pobogu brate, naružite grdno čoveka!

SRETA: Naružismo, dabome. Eno, već se lepe plakate po ulicama i zbira se svet u gomilama pa čita. Ovo sam tebi doneo (*daje mu*) jedno stotinak komada da rasturiš po čaršiji.

JEVREM: Ama, ko da rasturi, je l' ja?

SRETA: Pa jes', pošalji po tvom šegrtu po dućanima.

JEVREM: Ama, zar ja? E, to, neću!

SRETA: Kako nećeš?

JEVREM: Pa... ovaj... on je brate, moj zet!

SRETA: Ako je tvoj zet, nije narodni zet; a ako hoćeš pravo da ti kažem, bolje bi bilo da nije ni tvoj zet. Odsekle su mi se noge kad sam u čaršiji čuo da ti se isprosila ćerka. Kažem Joci crevaru: Ivković je ovakav, Ivković je onakav, i već kažem mu najgore što se može reći o živom čoveku, kao što je to red prilikom agitacije, i kažem mu još: eto, zato ne treba da glasaš za njega. A on veli: pa kad je on tako rđav čovek, zašto mu Jevrem daje kćer?

JEVREM: Pa nije on tako rđav čovek!

SRETA: Pa kad nije, neka on bude poslanik. 'Ajd' neka on bude poslanik. Da glasamo svi za njega. Je l' hoćeš?

JEVREM (*češe se za uvom*): Pa ono... tako je, pravo da kažeš, nego...

SRETA: Ili ako nećeš za njega, 'ajd' da glasamo za Lazu klomfera.

JEVREM: Za kakvog Lazu klomfera?

SRETA: I njegova je lista jutros potvrđena u sudu.

JEVREM: Ama, kakva lista? Pa čiji je on kandidat?

SRETA: Socijalistički.

JEVREM: Pa zar i oni?

SRETA: I oni, dabome!

JEVREM: I Laza klomfer kandidat?

SRETA: Jes'!

JEVREM: E, što ne ide - ne ide. Otkud on može da bude kandidat? Penje se na kuće i lemi oluk. Dođe neki stranac i vodiš ga kroz varoš da mu pokažeš znamenitosti, a Laza čuči na krovu. Stranac te, na primer pita: ko je onaj čovek što čuči na krovu? - A ti mu kažeš: to je naš narodni poslanik! Može li to bude?

SRETA: More, ne brigaj ti brigu neće on više nikad čučati na krovu kad čučne jedanput na poslaničku dijurnu.

JEVREM: To jeste!

SRETA: Prema tome, vidiš, sad imaš dva protivnika, pa se mora još življe raditi. Mora se

pripraviti javno mnjenje i zato su, vidiš, potrebne ove plakate. Znaš li ti, molim te, šta je to mnjenje?

JEVREM: Pa... novine.

SRETA: More jok, kakve novine! U novine dođe ono što je pečeno već. A dok se to ispeče, ima vazdan posla. Treba da se zamesi u naćve, da se posoli, da naraste, da se metne u kalupe, pa na lopatu, pa u peć.

JEVREM: Pa da se ispeče.

SRETA: Da se ispeče, jest, al' dela ga umesi ako si majstor. A znaš li ti: kako se mesi javno mnjenje? Još ujutro rano, čim se probudim, pa dok se opasujem, a žena mi donese čašu vode sa parčetom šećera, i kaže mi šta je čula od prija-Mace kad je na bunaru zahitala vodu. A ne opasujem se ja samo ujutru i ne pijem vodu sa šećerom samo ja ujutru, nego i ti i ovaj i onaj i svima nama kaže ponešto žena. E, vidiš, to sve mi poberemo svaki od svoje kuće, pa 'ajd' u kafanu na onu prvu kafu što se izjutra pije. Tu dođe i poštari koji je već čitao novine, tu dođe i telegrafista koji priča da na desno uvo ume da čuje internacionalne telegrame, kad prolaze kroz žicu, pa tu pisar iz načelstva koji zna šta je poverljivo došlo, pa onda tu mi svi ostali. I kako ko počne da srće kafu, tako izručuje na sto sve što je čuo i sve što zna. Tako se tu na sto skupi puno novosti i mi počnemo da ih mesimo. Jedan doda soli, drugi biber, treći dolije malo vode, četvrti pospe još malo brašna da bude gušće, pa kad se rastanemo, a ono vidiš, raspršti se javno mnjenje u sve sokake, u sve dućane i u sve kancelarije. I, onda, to ti je kao kad baciš mlevo u vodenicu. Bukće i frkće varoški kamen od jutra do podne i melje ono što smo mi bacili pod kamen. Eto, vidiš, kako se pravi javno mnjenje, ako nisi znao.

JEVREM: A to sve vi kuvate tamo pred "Narodnom gostionicom"?

SRETA: Tamo, dabome! Trebalo bi i ti koji put da svратиš tamo, među nas.

JEVREM: Trebalo bi, vidim da bi trebalo, ali pravo da ti kažem nemam kad.

SRETA: Pa šta radiš po ceo dan kod kuće?

JEVREM: Brinem se... eto, to, po ceo dan se brinem.

SRETA: Šta kog đavola brineš kad mi nosimo tvoju brigu?

JEVREM: Nije za izbore, nego se brinem ako budem izabran. Znaš otkako sam se rešio da budem narodni poslanik, a mene sve onako neka tuga podilazi. Nije upravo ni šala! Velika sala - pa tu klupe, pa puno ljudi, pa ministri, pa onda tu publika i narod i svi viču, na primer... Ono kad viču svi, i lako je, vičem i ja, pa eto ti. Ali tišina, brate moj, tišina, na primer. Poleti muva i cela skupština čuje zuuuc... formalna tišina. A tek predsednik uzme zvonce pa: ziminimi, ziminimi, nimi, nimi, nimi! Gospodin Jevrem Prokić ima reč! A?!

SRETA: A ti ustaneš pa govoriš.

JEVREM: Jest, govoriš, ali ti se stigne srce pa se napravi ovoličko...

SRETA: Slušaj, brate, da postavimo svaku stvar na svoje mesto. Znaš kako ti je to u skupštini:

ako govoriš za vladin račun, opozicija će reći da si glupo govorio, a ako govoriš za opoziciju, vladina će stranka reći da si glupo govorio. U svakom slučaju, ne gine ti da glupo govoriš, pa onda...

JEVREM (*prekida ga*): Ama nije to. Meni je svejedno šta ću ja da govorim, nego je ovde pitanje kako ću da govorim?

SRETA: Pa tako lepo, ustaneš pa govoriš.

JEVREM: Jest, ustaneš! A vilice ti se stegle i jezik odebljao, a suze ti naišle na oči...

SRETA: More, oslobodićeš se, polako!

JEVREM: Pa to sam, znaš, i hteo da probam, da se oslobodim.

SRETA: Kako da probaš?

JEVREM: Čekaj da vidiš. (*pogleda najpre na vrata leve sobe i zatvori ih, naviri zatim kroz ključaonicu Ivkovićeve sobe, a zatim kuca na vrata Danice, gundā sam za sebe*) Gledaj ti, molim te, nje!

XIII

DANICA, PREĐAŠNJI

DANICA (*ulazi spolja*): Evo me!

JEVREM: Je l' tamo onaj tvoj?

DANICA: Nije, otišao je.

JEVREM: Pa šta ćeš ti tamo?

DANICA: Pa ja čuvam ključ od njegove kancelarije.

JEVREM: Ti?

DANICA: Jeste!

JEVREM: Dobro, čuvaš ključ to razumem. Al' šta ćeš u kancelariji?

DANICA: Čitala sam.

JEVREM: Šta si čitala?

DANICA: Nešto!

JEVREM: Nešto. Daću ja tebi nešto! 'Ajd' tamo u kujnu, kod majke, pa radi nešto. 'Ajd'!

DANICA: Idem. (*ode*)

XIV

JEVREM, SRETA

JEVREM: Nešto!

SRETA: Tako je to, dabome, kad ti je on u kući.

JEVREM: Nešto, hm, nešto! (*zatvori vrata kroz koja je Danica otišla*) Eto, sad nema nikog. Molim te ko brata, uzmi ovo zvonce pa sedi, evo ovde sedi, pa da mi daš reč. Hoću baš da probam. Ne znaš kako me to muči.

SRETA: Možemo, možemo! (*sedne za sto*) Čekaj prvo da postavimo svaku stvar na svoje mesto. (*meće zvonce*) Tako. 'Ajd' sad! Sedi ti tamo pa traži reč!

JEVREM (*ode još jednom te oslušne na vratima, pa se vraća i seda na stolicu prema Sreti, ukruti se, iskašlje, ustane sa stolice i diže ruku uvis*): Molim, gospodine predsedniče, za reč!

SRETA: Ama, čekaj, kud si navro! Ne ide to tako! Prvo da otvorim sednicu.

JEVREM (*sedne*).

SRETA (*ustane, silno zvoni i razdere se*): Mir, mir kad vam kažem! Jeste li svi na broju?

JEVREM: Jesmo!

SRETA: Molim gospodu stenografe da se spreme. Molim gospodina sekretara odbora za molbe i žalbe da mi da poslovnik da mi se nađe pri ruci. Molim poslanike da govore učtivo, kako se ne bi dešavali sukobi, molim galeriju da održava red. Mir kad vam kažem! (*sedne*)

JEVREM (*kao pre*): Molim gospodine predsedniče, za reč! (*sedne*)

SRETA (*dugo zvoni*): Gospodo, gospodin Jevrem Prokić ima reč!

XV

PAVKA, PREDAŠNJI

PAVKA (*na vratima*): Jevreme, crni Jevreme!

SRETA (*strogo*): Pst!

JEVREM: Ćuti, idi odavde!

PAVKA: Ama, samo da ti kažem.

SRETA (*ljutito zvoni*): Molim, na mesto, ne dozvoljavam da govori ko nema reč!

JEVREM (*Pavki*): Idi kad ti kažem!

PAVKA: Dućan, Jevreme!

SRETA: Tražite reč!

JEVREM: Nemoj da tražiš reč, nego da nas ostaviš! Molim te, Pavka, da nas ostaviš!

PAVKA: Ama došao šegrt iz dućana da javi...

JEVREM: Nek javi tebi, a mene ostavi na miru. 'Ajde 'ajde, ovo je važnije. (*izgura je i opet zatvori*)

XVI

SRETA, JEVREM

SRETA (*zvoni*): Jesu li udaljeni svi koji su nenadležni?

JEVREM (*sedajući*): Jesu!

SRETA (*zvoni*): Gospodo, gospodin Jevrem Prokić ima reč!

JEVREM (*sav se preneo u skupštinske klupe i celu stvar uzima ozbiljno i očajno; kad dobije reč, oseti da mu je zaigralo srce i preplaši se; zatim se pribere, pa se svečano diže, iskašljuje se i zauzima govornički stav*): Poštovana gospodo, narodni predstavnici ove kuće!... Ja... ovaj... ja... Na primer... (*zapeo, ne ume dalje, očajno razmišlja*)

SRETA (*zvoni*): Molim, nemojte prekidati govornika!

JEVREM (*pribira se, briše čelo i odvaži se ponovo*): Poštovana gospodo, predstavnici ove kuće!...

SRETA (*zvoni*): Molim govornika da ne govori po dva puta o istome predmetu.

JEVREM (*prilazi Sreti familijarno*): Znaš, ja sam hteo...

SRETA (*zvoni energično i dere se*): Na mesto! Molim gospodu poslanike da zauzmu mesto, galerija neka zauzme mesto, stenografi neka zauzmu mesto, vlada neka zauzme mesto, narod neka zauzme mesto, svaku stvar treba postaviti na svoje mesto! (*zvoni*)

JEVREM (*preplašen odlučnošću Sretinom sedne poražen na svoje mesto*).

SRETA (*obično*): Aha! Je l' vidiš šta je vlast? Misliš ti to je tako? A šta misliš tek tamo, u Skupštini, galerija, žandarmi, pa polijejeji...

JEVREM (*zabrinuto*): Nije lako!

SRETA: Zato je, vidiš, država i odredila po dvanaest dinara dijurne od sednice, za taj strah što ga pojedeš. 'Ajde, sedi pa iz početka da se oslobodiš malo.

JEVREM: Al' nemoj da me buniš! *(nešto hrabrije)* Molim za reč!

SRETA *(zvoni)*: Gospodin Jevrem Prokić ima reč.

JEVREM *(diže se, govori malo odvažnije)*: Poštovana gospodo i braćo, predstavnici narodni, u našoj zemlji ima raznih nepravilnosti. Budžet, na primer, nije u ravnoteži prema svima građanima... Dok... ovaj... jedan kraj... jedan kraj naše otadžbine ima i šumu i rasadnik i strugaru i... okružnu komandu, na primer, dotle se u drugom kraju ne primenjuje pravilno zakon o naknadi štete pričinjene gradom, na primer...

SRETA: Tako je!

JEVREM *(ohrabren)*: Ja sam, braćo moja, dugo razmišljao o tome kako da se tome zlu koje se ukorenilo u našem narodu stane na put i došao sam do zaključka da je najbolje da se to ostavi vladi da ona razmišlja o tome.

SRETA *(jednim glasom)*: Tako je! *(drugim glasom)* Nije tako! *(prvim)* Jeste! *(drugim)* Nije! *(prvim)* Vi, dok ste bili na vladi, upropastili ste ovu zemlju! *(drugim)* Čutite vi, izdajnici. *(prvim)* Ko je izdajnik? *(drugim)* Ti! *(prvim)* A ti si lopov i hulja! *(svojim glasom)* Pljus! Pljus! *(šamara po vazduhu dok i samog Jevrema ne ošamari. zatim zvoni silno)* Mir, mir, gospodo! Molim, čuvajte dostojanstvo ovoga doma! Umoljava se gospodin poslanik koji je opalio šamar ovome drugome gospodinu poslaniku da trgne šamar natrag. Skupština prima k znanju ovaj šamar i prelazi preko istoga na dnevni red!

JEVREM *(za sve vreme sa čuđenjem ga posmatra)*: Šta ti je?

SRETA: Pa hoću brate, da ti potpuno predstavim Skupštinu. Posle svakog značajnijeg govora mora da se larma. Jedni viču: "Tako je!" drugi: "Nije!" Pa onda jedni viknu: "Ti si izdajnik!" A drugi: "Ti si lopov!" Pa onda jedan poslanik opali drugome šamar, i onda se pređe na dnevni red.

JEVREM: A kako ti izgleda, mogu li? A?

SRETA: Doteraćeš se ti još kako.

JEVREM: Samo molim te da svратиš češće, pa još koj' put ovako.

SRETA: Može, doći ću sutra. Na dnevnom je redu sutra zakon o neposrednoj porezi. Upamti to!

XVII

GOSPA MARINA, PREDAŠNJI

MARINA *(dolazi spolja)*: Dobar dan, prijatelju, dobar dan, želim! Ju, da vas nisam u poslu prekinula?

JEVREM: A nije, svršili smo!

MARINA *(pakosno)*: Neka trgovina valjda?

JEVREM: A nije... onako posao!

SRETA: 'Ajd' ja odoh!

JEVREM: Pa dođi sutra. Zakon o neposrednoj porezi, reče?

SRETA: Jes'! Zbogom!

JEVREM: Zbogom!

SRETA (*odlazi*).

XVIII

MARINA, JEVREM

MARINA (*pošto je Sreta otišao*): Ovo meni, prijatelju, liči na agitaciju; čim je taj Sreta tu.

JEVREM: Pa šta ćeš, prijjo, i to je posao!

MARINA: Ono i jeste posao, kako da nije! A zbog toga sam, ako hoćete, i došla da razgovaramo.

JEVREM: Pa ako, prijjo, da razgovaramo. Izvol'te, sedi!

MARINA (*sedajući*): Ja mislim, prijatelju, da za takve stvari kao što je, što kažu, veza za ceo život, treba najpre iskrenost.

JEVREM: Treba!

MARINA: I onda, znate, kad nema iskrenosti na prvom koraku, onda, što kažu, nema života.

JEVREM: Nema! (*on u jedan mah spazi crvene plakate koje je Sreta ostavio, pretrne živ i ščepa ih te merka na sve strane sobe gde bi ih sakrio*)

MARINA: I onda, kad je tako, ja ne razumem ovu vašu agitaciju?

JEVREM (*sakrije plakate iza leđa*): Koju agitaciju na primer?

MARINA: Pa to, što hoćete da budete narodni poslanik.

JEVREM: A, to? (*vrati plakate pod miške*)

MARINA: Mi kad smo prosili vaše dete, vi niste kazali da hoćete da budete narodni poslanik, a to se protivi iskrenosti!

JEVREM: Kojoj iskrenosti?

MARINA: Vidite, gazda-Jevreme, ja ću da budem otvorena. Vaš zet vam to, može biti, neće reći, al' boga mi, ja volim s farbom na sredu.

JEVREM: Pa jes', vi volite!

MARINA: Ne kažem, prijatelju, da se nama nije dopala devojka, i što kažu, sporazumeli smo se kao ljudi i za sve drugo što pripada devojci i što je potrebno za bračni život. Ali, prijatelju, kad je došlo do toga da se izađe s farbom na sredu, onda vam ja moram reći da smo mi na drugo računali.

JEVREM: Na šta drugo?

MARINA: Vidite, prijatelju, vaša familija, izgleda, vrlo velika?

JEVREM: I moja i ženina.

MARINA: Možda najmanje dvadeset do trideset glasova, a to nije malo kad se glasa za izbore.

JEVREM: Pa nije!

MARINA: Pa vidite, ja vam moram reći da smo mi i na to računali. Kad god sam dolazila u vašu kuću, a ja sam prebrojavala po vašim zidovima muške glave i mislila u sebi: eto, moj sestrić, uz ženu, dobiće kao miraz i ovih trideset glava.

JEVREM (*iznenađen*): Ama uz kakvu ženu?

MARINA: Pa, molim vas lepo, kad bi recimo s vaše strane postojala iskrenost, kome bi drugom vi dali te glasove nego svome zetu? Eto, kažite sami!

JEVREM: Gle sad! Na šta pa ona računa? Pa zar, bre, dajem pare, pa dajem nameštaj, pa dajem devojku; pa sad još i celu familiju da mu dam?

MARINA: Ne kažem to, prijatelju, al' ovde je reč o iskrenosti. Da smo mi znali da vi hoćete da budete poslanik...

JEVREM: A da sam ja znao da on hoće da bude poslanik...

MARINA: Pa lepo, prijatelju, al' kad se hoće, sve se to još može popraviti.

JEVREM: Kako da se popravi?

MARINA: Možete se vi još i odreći!

JEVREM: Šta kažeš: da se odrečem? Ama koj' da se odreče? Zašto da se odrečem? Čega da se odrečem?

MARINA: Da se odrećete familije u korist vašega zeta!

JEVREM: Ama, kako, pobogu brate, da se odrečem familije?

MARINA: Hoću reći, nije familije, nego da se odrećete kandidacije u korist vašega zeta. A vaša familija da glasa za njega.

JEVREM: A dakle, to mu je dakle ta iskrenost?

MARINA: Pa jeste, to je, ako hoćete!

JEVREM: A je l' te on, boga ti, prijao, poslao da mi govoriš?

MARINA: Bože sačuvaj, prijatelju! Ali sam ja, znate, ovu stvar sasvim iskreno počela pa sam rada da se održi ta iskrenost između nas.

JEVREM: Pa to iskrenost, da se ja odrečem kandidacije?

MARINA: Može to, prijatelju, da se udesi pa i da se ne odrecete. Kad u porodici vlada iskrenost, onda je lako sporazumeti se. Mogli bi vi i da ostanete kandidat, pa neka glasaju za vas vaši ljudi, a vaša familija da glasa za vašega zeta. Eto, to bi bio red!

JEVREM: I red bi bio da on ide u Skupštinu, a ja da ne idem.

MARINA: Pa i jeste to red, ako hoćete.

JEVREM: E neće ga otići! I ne samo moja bliža familija, već i oni što mi padaju rod po maćehi i sve što njima pada rod, neće glasati za njega.

MARINA (*ustaje*): Uostalom, sigurna familija! Što se ja tu jedim kad ionako ne bi bilo nikakve koristi. Pola familije i nema pravo da glasa!

JEVREM: Koj' nema pravo glasa?

MARINA: Ja ne znam ko - al' pogledajte ih samo, (*pokazuje fotografije*) same njuške.

JEVREM: Kakvi su da su, za mene će da glasaju, a vi, prijao, nemojte da vređate ničiju familiju!

MARINA: Molim vas, iskrenost nije uvreda, a ako vi na uvredu izvrćete, onda bolje da prekinemo taj razgovor. Idem ja da obiđem prija-Pavku.

JEVREM: Pa jes', to je najbolje!

MARINA (*polazeći u sobu*): Kao da nismo ni razgovarali, prijatelju!

XIX

JEVREM, MLADEN

JEVREM (*gundā*): Ko da nismo razgovarali! Daj mi familiju, pa onda, kao da nismo ni razgovarali. (*on tek sad vidi da drži još pod pazuhom crvene plakate*) O, gospode bože, gde ću s ovim? (*traži gde bi ih sakrio, pa kad nenalazi, on ih trpa u džep od kaputa*)

MLADEN (*unosī jedno pismo*): Pismo, gazda!

JEVREM: Je l' za mene?

MLADEN: Jes'!

JEVREM: Ko je doneo?

MLADEN: Jedan žandarm.

JEVREM (*ščeпа grčevito*): Pa što ne govoriš da je žandarm doneo! (*otvara i gleda potpis*) Sekulić. (*čita*): "Gazda-Jevreme, u kafani kod, Slobode skupio se cvet građanstva, koji će sad tvojoj kući da te u ime naroda pozdravi. Ja sam ih častio, račun iznosi 87 dinara. Oduševljenje veliko. Dočekaj ih lepo i održi im jedan govor. Tvoj Sekulić." (*prestravi se*) Eto ti sad! Otkud sad najedanput da se skupi cvet građanstva? I kakav govor, otkud meni govor? (*zbuni se iustumara*) Idi, Mladene, čekaj nemoj da ideš... (*čita pismo*): "Račun iznosi 87 dinara, oduševljenje veliko." (*Mladenu*) Zovi mi ovamo... Ta što si se zbunio? Što si se zbunio, kog đavola, kao da ćeš ti da držiš govor? Idi mi zovi Danicu... Nemoj... Ja ću je zvati... Idi napolje pred kapiju, pa kad vidiš građanstvo... je l' znaš šta je građanstvo? - kad vidiš građanstvo da ide ovamo, a ti da mi javiš. 'Ajde, 'ajde brže!

MLADEN (*ode*).

XIX

JEVREM, DANICA

JEVREM (*zbunio se i uzmuvaо, ne zna na koju će stranu ni šta da počne*): Šta sam ono hteo...? (*seti se*) A, jest!... Ne, nije! Ne znam prosto ni s koga kraja da počnem... E, ovo je baš prava situacija. I deder ti sad reci mi, šta da radim? (*razmišlja se i doseti se*) Mladene! (*na druga vrata*) Danice, Danice?

DANICA (*ulazi*): Šta je?

JEVREM (*domišlja se*): Ti imaš lep rukopis?

DANICA: Nemam!

JEVREM: Nemaš, ali lakše pišeš. Meni je lakše da dignem sto kila nego da napišem jedno, a nemam dara za pisanje. Pa dabome, ne može čovek za svašta da ima dara. (*šeta uzbuđeno i frkće*)

DANICA: Šta ti je?

JEVREM: Tek što nisu došli, razumeš li, tek što nisu došli!

DANICA: Ko, zaboga?

JEVREM: Ko? Deputacija! Znaš li ti šta je to deputacija? Građanstvo, cvet građanstva, narodna svest, demonstracija. Znaš li ti šta znači to kad ti narodna svest dođe u kuću? Ja bih voleo da vidim toga koga to ne bi zbunilo?

DANICA: Pa je l' treba da im govoriš?

JEVREM (*drekne*): Pa to je ono! I bar da su mi ranije javili? Otkud čoveku može ovako

naprećac da padne što pametno na pamet? O ljudi božji, šta me je snašlo? Pa onaj mi još pominje špiritus! Špiritus, ja! Nek dođe da vidi šta je špiritus!... Ovaj, sedi molim te, pa piši.

DANICA: Nemam hartije.

JEVREM: Pa razume se da nema, ko je od nas to mislio pa da spremi hartije? *(vadi iz džepa puno hartija, zagleda jedno pismo)* "Pop Spira..." *(čita)* "Al' ako si siguran da mi izradiš pomilovanje za ono što su me obedili da je moja služavka rodila"... *(govori)* Evo, ova je polovina čista. *(ocepi i da joj)* Piši, molim te!

DANICA *(umoči pero i seda)*

JEVREM *(šeta uzbuđeno, misli i gricka nokte)*: Da l' da kažem "Gospodo"? Ne, bolje je "Građani"! Ili, čekaj, briši "Građani", pa kaži: "Braćo!" Jesi li napisala "Braćo"?

DANICA: Jesam.

JEVREM: E, dobro, s tim smo gotovi. *(misli)* Sad bi trebalo nešto i da se kaže ljudima. Ne može samo "Braćo!" *(opet misli)* Napiši... E, pa de sad, kad oni tako iznenada... Napiši... napiši... Čekaj, nemoj ništa da napišeš. *(uhvatio seobema rukama za glavu, pa očajno gleda u zemlju)*

DANICA: A, da znaš, oče, što je gospodin Ivković divan govor napisao da ga pročita svojim biračima!

JEVREM: Dabome, lako je njemu kad unapred zna da će govoriti. A otkud ti znaš da je divan govor?

DANICA: Eno mu i sad stoji na stolu. Ono "nešto" što sam čitala malopre kad si me ti grdio - bio je taj govor. Našla sam ga na stolu, pa sam ga čitala. Divan govor!

JEVREM: Pa dobro, šta kaže, znaš li makar prve reči?

DANICA: Ne znam!

JEVREM: Baš si prava ćurka, zar nisi mogla da upamtiš makar prve reči?

XX

MLADEN, PREDAŠNJI

MLADEN *(upadne i razdere se)*: Idu!

JEVREM *(prestravljen)*: Ko, brate? Govori, ko?

MLADEN: Evo ih ozgo, tek što nisu došli!

JEVREM: Ama što urlaš, pobogu brate! Ko ide? *(šćepa ga i drmusa)* Govori, ko ide?

MLADEN: Narod, deputacija. Dotrčao jedan kelner iz kafane pa kaže: "Poslao me gospodin

Sekulić da kažem gazda-Jevremu da idu."

JEVREM (*zbuni se još više*): Dabome da idu, razume se da idu. Možda su već vrlo blizu, a ja još ne znam ni kako da počnem. (*uzmuva se, zbuni se, turi ruku u džep i nađe ono zvonce; zvoni pa se trgne i baci ga na zemlju kao da se opekao*) Koješta, otkud sad opet ovo zvonce i šta će mi to zvonce? (*krsti se*) Gospode bože, našta će ovo izaći. (*spazi Mladena i izdere se*) Ama, šta si mi tu stao kao... Bleneš samo! Idi, idi napolje pa da mi javiš kad ih vidiš na uglu! (*Mladen ode Danici*) Pa i ti, brate, idi pa spremi za posluženje!

DANICA: Hoću li rakiju?

JEVREM: Jeste, rakiju!

XXI

JEVREM (*sam; dohvati ono zvonce sa poda i metne ga na sto*): Bar da je upamtila samo početak od njegovog govora. (*šeta uzbuđen*) Mora da su već blizu. Može biti sasvim blizu? (*gleda na prozor*) Ne vidi se, a i da se vidi, šta imam od toga, kad nemam ni reči napisane, a oni idu i tek što nisu došli. (*nasloni se na sto*) "Braćo!" (*naslanjajući se napipa opet zvonce pa ga ščepa i baci na pod*) A on ima divan govor, čitala ga je Danica i kaže da je divan. I sad taj govor stoji banbadava tamo na stolu, a ja - nemam ni reči. (*sine mu misao u glavu*) Boga mi, i to bi moglo... zašto da stoji banbadava, a on može da napiše i drugi? (*osluškuje*) Kanda se čuje larma? More, ovi odistinski idu! O, brate, što me snađe napast ni kriva ni dužna! (*osluškuje na Ivkovićevim vratima*) Nije ovde, otišao je u agitaciju. (*viri*) A govor eno ga tamo stolu leži. (*vadi ključ iz džepa*) Dobro kaže Sekulić, da izmaknemo orman. (*otključava polako vrata, obzire se i šapće*) On može napisati i drugi. (*ulazi u Ivkovićevu sobu, a malo zatim vraća se radostan, sa govorom u ruci, zaboravljajući da zatvori vrata za sobom; kad uđe u sobu, razvija i razgleda*) I što je glavno, čitko napisano! (*spolja se čuje larma*)

XXII

JEVREM, MLADEN, GRAĐANI

MLADEN (*utrči*): Evo ih! (*otvara širom vrata*) Izvol'te, braćo!

GRAĐANI (*ulazi gomila raznolikih tipova, koji su pomalo i đornuti; pre ulaska se guraju na vratima ili zastajući nude jedan drugoga da uđe; među njima je i Sreta; još od ulaska na njegovu komandu viču*): Živeo gazda Jevrem Prokić! Živeo narodni poslanik!

SRETA (*prilazi Jevremu*): Jedan će govoriti, da odgovoriš! (*vraća se gomili i nudi pojedine da govore*)

KAFANSKI MOMAK (*progura se kroz gomilu n prilazi Jevremu podnoseći mu jednu hartiju*): Poslao gospodin Sekulić da se plati.

JEVREM: Šta je to?

KAFANSKI MOMAK: Račun za ove što su pili.

JEVREM (*uzima račun i trpa ga u džep*): Dobro, posle!

TRI GRAĐANINA (*ispadaju iz gomile napred i počnu jednovremeno*):Gazda-Jevreme!... (*Pogledaju se, pa kao ustupajući jedan drugom, sva se trojica povuku natrag*)

SRETA (*upadne u gomilu, grdi ih i izgura jednog*).

ČETVRTI GRAĐANIN: Dra... dragi gazda-Jevreme! Mi ovde, mi što nas vidiš i kako se uzme stvar. To smo mi. (*ne ume dalje, zbunio se, očajno gleda u gomilu iz koje su ga izgurali*)

PETI GRAĐANIN: Da, mi svi, kao što reče brat predgovornik, ako se stvar ozbiljno uzme, mi smo oni što ćemo glasati. Mi želimo da ti ideš u Skupštinu od narodne strane i da radiš takve stvari koje će za narod biti korisne. A mi svi što nas ovde vidiš, kao što reče brat predgovornik, mi ćemo uvek za tebe da glasamo i da ginemo ako treba. U to ime kličem: živeo gazda Jevrem Prokić!

SVI: Živeo narodni poslanik!

JEVREM (*za sve vreme bio je u velikom uzbuđenju i zabuni gledajući netremice u tavan*): Gospodo i braćo! Dragi građani i naši birači. (*ušeptrlja se i tura ruku levi džep, gde napipa crvene plakate; turi zatim u desni džep i napipa Ivkovićev govor. Razvedri mu se lice zadovoljstvom i izvadi hartiju, ali umesto govora izvadi račun koji je malopre dobio i stane ga naglas čitati*)Braćo! Četrdeset i dva litra vina... (*prekine*) Ko mi sad dade ovaj račun?(*zgužva ljutito i baci na zemlju, pa izvadi Ivkovićev govor i čita*) Braćo! Hvala vam na izrazima poverenja, koje mi je utoliko dragocenije jer stojim pred ozbiljnim zadaćama i teškim dužnostima. Mi se, braćo, moramo uporno i odlučno boriti protivu današnje vlade koja nije izraz naroda i koja se svojim delima daleko udaljila od narodnih želja i narodnih potreba...

SVI: Tako je! Tako je!

JEVREM (*pao u vatru i sad sve slobodnije čita*): Naša je zemlja, braćo, zadužena i razrivena, zakoni su osramoćeni i proigrani, a narod je ogolio i obosio...

SVI: Tako je!

XXIII

PAVKA, PREĐAŠNJI

PAVKA (*uletela je sva zajapurena*): Jevreme!

JEVREM (*maše joj rukom da ćuti i nastavlja*): Hoćemo li, braćo, vladu koja je narod upropastila i dalje da pomažemo? Ne, nećemo...

SVI: Nećemo!

SRETA (*uzvrdao se, ne zna šta će čas trči Jevremu i govori mu, čas građanima i objašnjava im nešto*).

PAVKA (*očajno*): Jevreme, dućan je pokraden!

JEVREM: Neka je pokraden!

SRETA: Slušaj, gazda-Jevreme...

JEVREM (*maše mu rukom da ćuti*): I zato, braćo, ja s vama zajedno uzvikujem: dole vlada!

SVI: Dole vlada!

DANICA (*unela je služavnik sa rakijom i stala u stranu, očekujući kraj govora te da posluži*).

MARINA (*izišla je za njom i stala na prag od sobe*).

SRETA (*objašnjava se živo sa Jevremom, koji ga ne razume*).

IVKOVIĆ (*našao vrata od svoje sobe otvorena, upada ljutito držeći jedan odonih crvenih plakata u ruci*): Gospodine taste, ovo je kleveta koja se krvlju plaća. Vi i vaši ljudi ovo rasturate!

DANICA (*vrisne i ispusti služavnik*).

PAVKA (*očajno*): Jevreme, dućan!

SRETA: Gazda-Jevreme, popravljaj situaciju!

JEVREM (*zbunjeno i tupo posmatra sve redom, on nikog' ne čuje i nikog' ne razume i najzad očajno uzvikne*): Dole vlada!

SVI: Dole!

SRETA (*publici*): E, sad je postavljena svaka stvar na svoje mesto!

Čin treći

(Pozornica na sredini podeljena. Leva (*od gledalaca*) polovina je Ivkovićeve soba, a desna Jevremova, deo sobe u kojoj je prošlog čina igrano. Na obema sobama prozori na zadnjim zidovima. Vrata koja vode iz jedne sobe u drugu širom su otvorena i više su napred)

I JEVREM, IVKOVIĆ

JEVREM (*u svojoj sobi, držeći u ruci jedan zgužvan broj novina, govori preteći Ivkoviću*): To nije izraz narodne svesti, to nije dopis, to nije politika, to je kleveta!

IVKOVIĆ (*u svojoj sobi, držeći jednu zgužvanu crvenu plakatu*): Ako hoćeš da znaš šta je kleveta, a ti turi ruke u svoje džepove, tamo ćeš naći ove plakate.

JEVREM: A ovaj telegram u novinama?

IVKOVIĆ: To je sušta istina. U telegramu stoji da si ti, gazda-Jevreme, govorio protivu vlade i ništa više.

JEVREM: Govorio protivu vlade? Pa dabome da sam govorio protivu vlade kad si mi ti podmetnuo tvoj govor!

IVKOVIĆ: Ne kažeš mi hvala što nisam u telegramu javio da si mi ukrao govor.

JEVREM: Tu reč da trgneš, jesi čuo! Ne kradem ja, ja sam karakterna individua.

IVKOVIĆ: Pa jes', moj govor je sam uleteo u tvoj džep!

JEVREM: Zet si mi, mogu da se poslužim tvojim govorom, ako te je žao, mogu i ja tebi napisati jedan pa da ti vratim zajam.

IVKOVIĆ: Hvala! Piši ti sa tvojim ljudima paškvile.

JEVREM: Drugom to da kažeš, jesi čuo...

IVKOVIĆ: Ja tebi kažem, a ti reci onom kome treba!

JEVREM: Nije te ni sramota: za jedan govor potego kroz novine da se žali!

IVKOVIĆ: Nisam se žalio, ja sam samo izneo da si i ti prešao u opoziciju.

JEVREM: U opoziciju? S tobom valjda?

IVKOVIĆ: Nije sa mnom, nego protiv vlade.

JEVREM: Protiv vlade? Ja protiv vlade? Zar te nije sramota u oči da me pogledaš?

IVKOVIĆ: Nije me sramota, jer sam kazao istinu.

JEVREM: To što si pljunuo, odmah da poližeš! Telegrafski da poližeš. Ja ću da platim depešu, inače...

IVKOVIĆ: Šta inače?

JEVREM: ... Inače ću ja telegrafisati u Beograd da ti lažeš...

IVKOVIĆ: Ja ću onda štampati tvoj govor.

JEVREM: Ama otkud moj, kad je to tvoj govor?

IVKOVIĆ: Ti si ga govorio...

JEVREM: Hoćeš li da pošlješ depešu pli nećeš?

IVKOVIĆ: Neću!

JEVREM: E, onda... da znaš... nema ništa više... Jest... nema ništa više... *(ne sme da kaže)*

IVKOVIĆ: Šta nema?

JEVREM: Pa to! Ne možemo više zajedno pod istim krovom i otkazujem ti kvartir. Eto ti! Sa dušmaninom svojim ne mogu pod jednim krovom!

IVKOVIĆ: Lepo, primam k znanju!

JEVREM: I da znaš i to: nisi mi više kirajdzija ni kod moje ćerke i... odatle da se iseliš.

IVKOVIĆ: Odatle da se iselim?

JEVREM: Odatle!.. Nisi mi više zet, pa eto ti... I da se iseliš.

IVKOVIĆ: Čuo sam!

JEVREM: Još danas!

IVKOVIĆ: Iz srca tvoje kćeri mogu još danas, a iz kvartira kroz petnaest dana.

JEVREM: Ja energično kažem: još danas!

IVKOVIĆ: Danas je izbor!

JEVREM: Ako je tvoj izbor, i moj je!

IVKOVIĆ: Tebi je lako, gazda-Jevreme, ti se možeš i iseliti, pošto nećeš biti izabran.

JEVREM: A ti ćeš biti izabran?

IVKOVIĆ: Ja se nadam!

JEVREM: Siguran poslanik! Piše depeše protiv svoga tasta. *(baci mu zgužvane novine kroz vrata)* Na ovo pa da se zakitiš!

IVKOVIĆ *(baci mu zgužvane crvene plakate)*: A evo tebi! Čitaj ovo pa se ponosi!

JEVREM: I da mi više ne izlaziš na oči, nego da se seliš! To ti je moja poslednja reč. Eto ti! *(gurne vrata, zaključa ih, strpa ključ u džep i šeta uzbuđeno i ljutito)*

IVKOVIĆ *(seda za sto i piše)*.

II

SPIRA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

SPIRINICA *(ulaze u Jevremovu polovinu sobe)*: Dobar dan, zete! A mi baš pošli na glasanje, pa

velimo da svratimo.

SPIRA: Ama, nismo pošli mi na glasanje, nego pošao ja...

SPIRINICA: Eno ga opet! E, ovaj će me čovek i u grob oterati, a neće mi dati bar jednu reč da progovorim za života. Pa ne kažem ja...

SPIRA: Ama, kako ne kažeš, kad si kazala?

SPIRINICA: Nisam kazala, no velim samo: mi pošli...

SPIRA: E, pa to, to si kazala.

SPIRINICA: Ta pusti me, čoveče, da kažem; ne zapušavaj mi živoj usta!

JEVREM: O, gospode bože, dokle ćete vas dvoje? Pa zar ti još nisi glasao?

SPIRA: Nisam! Reko', imam vremena!

JEVREM: Pa da vidiš i nema. Sad će još malo pa da zatvore kapije.

SPIRA: Sad ću ja. Samo da se pozdravim sa Pavkom. (*ženi*) Kažem ja tebi da požurimo. (*polazi u Pavkinu sobu*)

SPIRINICA (*ode za njim*): Ti meni kazao? A od jutros ti govorim...

SPIRA: Kazao sam ti 'ajde brže, a ti?

SPIRINICA: Eto, sad će da ispadne da sam ja kriva... (*oni ove poslednje rečenice govore za kulisama*)

III

SRETA, PREDAŠNJI

SRETA (*ulazi u Jevremovu polovinu sobe*): Sto četrdeset i dva!

JEVREM: Pa platio sam malopre sto dvadeset.

SRETA: Kakvih sto dvadeset?

JEVREM: Pa račun, što su pili glasači.

SRETA: Ama, ne govorim ti ja to, nego sto četrdeset i dva glasa imaš dosad.

JEVREM: A, je l' ima toliko? A biće još. Je l'?

SRETA: More, bila bi cela varoš, samo da ne beše one bruke.

JEVREM: Koje bruke?

SRETA: Pa onaj tvoj govor deputaciji. Oni sad silno agituju s tim. Šta ti bi, pobogu brate, da onako postaviš stvar na svoje mesto.

JEVREM: Šta mi bi?... Kazao sam ti... to nije moj govor, to je njegov.

JEDAN GRAĐANIN (*ulazi kod Ivkovića i daje mu jednu cedulju*).

IVKOVIĆ (*razmatra ceduljicu, objašnjava se nešto sa tim građaninom, uzima zatim šešir i zajedno odlaze*).

SRETA: Pa otkud kod tebe?

JEVREM: Pa tako, izmešalo se. Znaš kako je u familiji, sve se izmeša.

SRETA: Ono jeste, gazda-Jevreme, posle svadbe i može da se izmeša, ali ne ide to da se izmeša još pre svadbe. Pa onda, izmešalo, izmešalo. Dobro, neka je i tako, ali kad vide da je govor protivu vlade, što se ne ustavi, nego zape pa do kraja?

JEVREM: Kako da ti kažem... znaš, nekako mu lako ide kad grdiš vladu. Dode ti onako kao od srca. Zato valjda i govore uvek lepo oni koji grde vladu. A deder ti, sinko, brani vladu, pa da vidiš kako je to teško da se lepo i govori. A ovo, znaš, ja počeo, pa podufati me nešto i kao otvori mu se srce... Pa tako... a još građani počеше da viču: tako je! Pa me to još više odvuče.

SRETA: Od jutros se na sve strane lepe ove plakate koliko da zamažemo malo stvar. Evo čitaj. (*čita mu sam*) "Nevaljalstvo opozicione štampe prevršilo meru. Podla je izmišljotina da je naš kandidat gazda Jevrem Prokić govorio protivu vlade. On stoji i sad čvrsto i nepokolebljivo uz vladu, a uz njega ceo narod. Današnji izbor će pokazati da klevete ne pomažu tamo gde je narodna vlast budna."

JEVREM: E, to si mu lepo sastavio.

SRETA: A ovo? (*vadi drugu hartiju*)

JEVREM: Šta je to?

SRETA: Vidiš li potpis? "Mirabo". Znaš li ko je Mirabo? To sam ja, a ovo je telegram koji sam napisao za beogradske listove da te i tamo operem od bruke. Na, pošlji ovo na telegraf. (*daje mu*) Moram, brate, moram da postavim svaku stvar na svoje mesto, a ti, ubuduće, pazi se: čim ti na jezik naiđe reč "vlada", a ti odmah jezik za zube!

IV MLADEN, PREĐAŠNJI

MLADEN (*dojuri usplahiren i razdera se*) Gazda!

JEVREM (*trgnu se, ispusti telegram, te drekne i sam*): Šta je, brate?

MLADEN: Jurio sam kao da me panduri vijaju.

V

PAVKA, SPIRA, SPIRINICA, PREĐAŠNJI

PAVKA (*za njom Spira i Spirinica*): Šta je zaboga?

SPIRA I SPIRINICA: Šta je?

JEVREM: Ta govori šta je, uzbuni celu kuću (*digne ispušteni telegram*)

MLADEN: Pred opštinom puno sveta, pa se guraju, svađaju, viču...

JEVREM: Šta viču?

MLADEN: Tako, viču!

JEVREM: Ama šta viču, pobogu brate, šta viču?

MLADEN: Svašta. Jedni viču: dole! Drugi: gore! Jedni: ua! Drugi: živeo!

SRETA: Odoh ja da vidim šta je to.

JEVREM: 'Ajde, boga ti!

SRETA (*odlazi*).

VI

PREĐAŠNJI, BEZ SRETE

JEVREM (*Mladenu*): A viču i "živeo", je li? (*Pavki*) Čuješ li, Pavka, to je narodno oduševljenje! Jesi li čula koj' put šta je to narodno oduševljenje?

PAVKA: Nisam!

JEVREM: E, eto, to je narodno oduševljenje kad gomila viče, a ne zna zašto viče.

MLADEN (*nastavlja*): Viču ljudi, viču deca viče narod, viču panduri, svi viču. U kafanama, na sokaku, po dućanima, svud se iskupio svet, puno naroda, pa neki viču a poneki i šapću u gomilicama.

JEVREM: Oni što šapću, to je opozicija?

SPIRINICA: Ti ćeš valjda za onoga glasati? (*pokazuje na Ivkovićevu sobu*)

SPIRA: Ti nemoj da se mešaš u politiku!

SPIRINICA: Eto ti sad, opet, otkud je to politika?

SPIRA: Nego šta je?

SPIRINICA: Ovo su izbori!

MLADEN (*nastavlja*): Pred kafanom kod "Ujedinjenja" svira muzika, toči se pivo, pije se...

JEVREM: Jesu li to naši što piju?

MLADEN: Naši.

JEVREM (*više sebi*): Opet račun!

MLADEN: ... A u zemlju pred kafanom, pobijen veliki barjak, pa čim prođe kraj kafane koji od njihovih a oni mu podvikuju: ua! I bacaju se za njim mezetom, krastavcima, jajima...

JEVREM (*više sebi*): A kafedžija sve to beleži!

MLADEN (*nastavlja*): A njini uzeli drugu muziku pa idu kroz varoš i pred Jelisijevim dućanom upalili bure katrana, pa se iskupio svet i deca te preskaču vatru. U Tenkinoj kafani potukli se i razbili jednom glavu, ali taj nije ni naš ni njihov, nije čak ni ovdašnji. Aksentiju Matiću polupali prozore. Peru Zarića uhapsio gospodin Sekulić što je psovao vlast, Jašu Andrića istukli, ne zna se ko. Peru Mrvića jahali u gornjoj mahali. Kažu, nijedne godine nije bilo tako lepo kao ove.

JEVREM: Bože moj, što ti je to kad se narod razbudi!

PAVKA (*krsti se*): Prava čuda, boga mi! Bog nek nam je na pomoći!

SPIRA: Nisu to čuda, Pavka, nego to ti je narodni običaj.

SPIRINICA: Ta kakav običaj, to je oduševljenje!

SPIRA: Nemoj da se mešaš kad ja govorim.

SPIRINICA: Ama, čoveče božji, valjda i ja imam prava da pišem, ne mogu tek celog veka ćutati.

SPIRA: Znam, al' kad zineš, a ti ne znaš da se zaustaviš.

JEVREM: Dosta, čekajte! Imamo mi, brate, i druga posla, a ne vas da slušamo! (*Mladenu*) Na sad, da nosiš ovu depešu na telegraf!

MLADEN: E, pa ne mogu sad to.

JEVREM: Kako ne možeš?

MLADEN: Treba da glasam.

JEVREM: Pa jesi li od jutros glasao?

MLADEN: Jes', ali od jutros sam glasao za gospođicu, a sad za tebe, gazda.

JEVREM (*zgranut*): Kakvu gospođicu, marvo jedna?

MLADEN (*pokazuje na Ivkovićeve vrata*): Pa za onoga...

JEVREM (*hoće da ga ščepa za gušu*): Za koga, bre?

MLADEN (*prestravljen*): Pa... za zeta!

JEVREM: Za zeta? A kako si, bre, smeo za njega da glasaš?

MLADEN: Pa... molila me gospođica...

SPIRINICA: Iju!

SPIRA: Ti da ćutiš!

SPIRINICA: Pa kazala sam samo: iju!

SPIRA: Nemoj ni "iju" da kažeš!

SPIRINICA: Pa ne mogu začepi ta usta!

PAVKA: Eto, eto, Jevreme, šta si napravio!

JEVREM (*Mladenu*): Ama, zar ti moj hleb jedeš, a za drugoga da glasaš? Je li, bre?

MLADEN: Molim te, gazda, da mi oprostiš ako sam nešto pogrešio. Meni je gospodin Sekulić kazao da pre podne dođem i da glasam na moje ime, a posle podne, onako predveče, kad bude najveća navala, da dođem i da glasam kao Jova Stojić, rabadžija, pošto je on otišao sa esapom u Beograd, pa da mu ne propadne glas. Pa pošto sam imao dva glasa, gospođica me okupila pa kaže: jedan daj za oca, a jedan za zeta...

JEVREM: Ama kog zeta, čijeg zeta? Nije on ničiji zet, more!

MLADEN: Pa ako može da se izbriše!

JEVREM: Šta da se izbriše?

MLADEN: Pa taj glas, što sam od jutros glasao.

JEVREM: Možeš tvoj nos da izbrišeš! 'Ajde do đavola! Idi pa glasaj da bar taj drugi glas ne propadne!

MLADEN (*odlazeći*): Neće da propadne, kud bi propao! (*ode*)

VII

PREĐAŠNJI, BEZ MLADENA

JEVREM (*Pavki*): Jesi li čula sad tvojim rođenim ušima?

PAVKA: Čula!

SPIRINICA: Iju, rođena ćerka pa da glasa protivu oca. To da sam pročitala u novinama, pa ne bih verovala!

SPIRA: Eto, takve ste vi ženske, uvek volite za drugoga da glasate.

JEVREM: Zato sam ja, vidiš, i raskinuo.

SPIRINICA: Šta si raskinuo?

SPIRA: Ama, ne prekidaj čoveka!

SPIRINICA: Ta pusti me da ga pitam.

SPIRA: Evo Pavke tu, pa neka ga ona pita!

PAVKA: Šta si raskinuo, Jevreme?

JEVREM: I kvartir i proševinu!

PAVKA: Kako raskinuo?

JEVREM: Tako. Kazao sam mu otvoreno: ti nemaš više nikakvih veza s mojim kvartirom, i otkazujem ti od danas pa za petnaest dana moju ćerku.

PAVKA: Kako za petnaest dana?

JEVREM: Kvartir, a ćerku odmah!

PAVKA: Pobogu, čoveče!

JEVREM: Neka sad ide pa neka glasa za njega.

PAVKA: Jesi li dobro razmislio, Jevreme? Dućan nam propade, proševinu rasturi...

JEVREM: A poslanički mandat dobih!

PAVKA: A dete?

JEVREM: Koje dete? Je l' ono što podgovara glasače?

PAVKA: Plakaće, gruvaće se, čupaće kose...

JEVREM: Kaži joj: povešćemo je u Beograd i ovaj... šta znaš... ćerka narodnog poslanika... podnesem interpelaciju... ministar se uplaši...

SPIRINICA: I počne da se uvija oko tebe.

SPIRA: Ama, ne prekidaj čoveka!

SPIRINICA: Ostavi me da kažem, zaboga!

SPIRA: Ne moraš ti da kažeš, neka kaže Jevrem!

JEVREM: Pa to sam hteo da kažem. Kao narodni poslanik imam pravo da dobijem neku koncesiju, recimo: da sečem šumu ili da gradim novi železnički krak, ili tako nešto... A ja neću, recimo, koncesiju, a hoću zeta. Eto ti!

SPIRINICA: I onda, dabome, vlada ti nađe zeta.

SPIRA: Ama, ne nađe vlada! Gde je vlada još tražila zetove narodnim poslanicima?

SPIRINICA: Pa ne nađe, nego onako... provodadžira.

PAVKA: Pa veliš, tako da joj kažem?

JEVREM: Tako, dabome! (*uzima šešir i hoće da iziđe*)

PAVKA: A kuda ćeš sad?

JEVREM: Vidiš da nema ko da mi odnese ovu depešu, moram sam. A i da prođem malo, da čujem i da vidim šta je napolju.

VIII

IVKOVIĆ, PREDAŠNJI

IVKOVIĆ (*vraća se u svoju sobu, seda i nastavlja pisanje*).

PAVKA (*vadi iz džepa ključ od dućana*): A zar ne bi mogao uz put, da obiđeš malo dućan?

JEVREM: Taman! Izbori, a ja da obilazim dućan!

PAVKA: Znaš da me je sramota od sveta što je zatvoren dućan.

JEVREM: Pa neka je zatvoren, svetac je!

PAVKA: Kakav svetac?

JEVREM: Pa izbori. Zar to nije svetac?

PAVKA: Nije!

JEVREM: Gle! Zar vama Paraskeva svetac, pa meni izbori da ne budu? Zar Paraskeva što jedanput u godini pada pa vi ne radite, a ovo mandat koji traje četiri godine? (*ode*)

IX

PREDAŠNJI, BEZ JEVREMA

PAVKA: Ne znam kako ću Danici na oči, i kako ću joj kazati da joj je otac rasturio proševinu?

SPIRINICA: Pa velim, Pavka, ako nisi počem protivna, ja da joj kažem?

SPIRA: Eto, opet ti! Ama što moraš svud da se trpaš?

SPIRINICA: Ama nemoj da si takav, čoveče božji! Sestra sam joj, pa ko će joj pomoći ako ja neću?

PAVKA: Pa jest', to će najbolje biti. Reci joj ti, ja bome ne smem. Idi, eno je ona u svojoj sobi, a ja odoh u kujnu. (*odlazi*)

H

SPIRA I SPIRINICA

SPIRA: I sad da mi je da znam kako ćeš da joj kažeš?

SPIRINICA: Pa valjda toliko umem.

SPIRA: Ne umeš, ti ćeš da zbrkaš, moram i ja poći s tobom da ti pomognem.

SPIRINICA: Taman, ako ti pođeš, onda joj nećemo ništa kazati.

SPIRA: Molim te, ženo, valjda toliko umem...

SPIRINICA: Pusti ti samo mene, a ti ćuti, jer ti kad počneš... (*zalaze iza kulise prepirući se*)

XI

JOVICA, IVKOVIĆ

JOVICA (*ulazi kod Ivkovića*): Dobro veče!

IVKOVIĆ: Dobro veče, gazda-Jovice!

JOVICA: Ne znam kako si ti čuo, ali meni Sima poreznik veli da smo ih premašili sa dvadeset glasova.

IVKOVIĆ: Šta je to dvadeset glasova, to se časom može da izmeni! Pa gde su ti tvoji ljudi, gazda-Jovice? Ti reče, kad si davao izjavu, da stotinu vučeš za sobom?

JOVICA: Znaš kako je, gospodine Ivkoviću, ne možeš danas ni rođenom bratu verovati. Obeća pa vrdne. Kad si s njim u četiri oka, on ovolika usta na vlast, a kada se sa vlastima pogleda oči u oči, on ne ume da zine.

IVKOVIĆ: Ama, sve ja to znam, ali sam računao mnogo više na tebe. Tebe je, je li, inat odveo u našu partiju?

JOVICA: Jeste, to priznajem. Da me sad ko zapita: bi li se poturčio kad bi znao da Jevrem Prokić neće biti poslanik, i to bih pristao.

IVKOVIĆ: E, pa to nije potrebno da se poturčiš, dovoljno je da potrčiš. Sad je, vidiš, poslednji čas. (*gleda na sat*) Još malo pa će se zatvoriti kapije na opštini, i onda niko nov ne može ući. Ono što se zateklo u dvorištu - glasaće. Sad, vidiš, treba ubaciti što više glasača u opštinsko dvorište. (*čuje se muzika*)

JOVICA: Pa radim ja, misliš da ne radim. Eno, čuješ li, to sam ja platio muziku da ide u gornju mahalu te da otud potera svet.

DANICA (*kad čuje muziku, istrči iz svoje sobe i ode na zadnji prozor pa se nasloni i gleda napolje*).

IVKOVIĆ: Ne pomaže tu muzika, već razborita reč. Pođi samo tamo među birače; ohrabri ih; reci im da je vlast samo toliko jaka koliko se mi bojimo; reci im da je vlast nemoćna da građanima uskrati prava koja im zakoni daju; reci im... Ta već znaš valjda toliko.

JOVICA (*polazeći*): Znam. Ne brini. Teško je meni bilo govoriti dok sam uz vladu, a sad - ne brini, umeću ja.

IVKOVIĆ (*ispraćujući ga*): E, pa hajde, ne gubi vremena. Nemamo kad više, poslednji je trenutak. Ako sad malakšemo, ispustićemo pobedu. (*ispraćuje ga i Jovica odlazi*)

XII

SPIRA I SPIRINICA, PREDAŠNJI

SPIRINICA (*ulazi, za njom Spira i Danica*): Gde si, dete, zaboga? Tražimo te po celoj kući...

SPIRA: Imamo važan razgovor s tobom.

SPIRINICA (*Spiri*): Ama, ostavi me da govorim, kad sam već počela!

SPIRA: Vidiš li sama da ne umeš, ti ćeš odmah s neba pa u rebra.

SPIRINICA: O, gospode bože, da čudne napasti! Ama, sačekaj da kažem prvo... SPIRA: Pa jest, al' rđavo počneš.

SPIRINICA: Ama, nisam još ni počela.

DANICA: Pa govorite već jedanput, šta je to što imate da mi kažete?

SPIRINICA: Pa to, Jevrem će kao poslanik i tebe da vodi u Beograd, pa će tamo da podnese interpelaciju i onda će da dobije od države koncesiju za zeta.

SPIRA: Ama, nije tako!

SPIRINICA: E, pa 'ajd', kaži ti!

SPIRA: Neće dobiti koncesiju za zeta, nego će podneti interpelaciju, a ministri će onda početi lepim oko njega... a on...

SPIRINICA: Pa to je isto?

SPIRA: Nije sasvim isto.

SPIRINICA: Pa nije, ali je glavno da će se Danica tamo u Beogradu mnogo bolje isprostiti i udati. |

DANICA: Ama, ko je to sve vama nakazivao?

SPIRINICA: Pa Pavka.

SPIRA: Ta nije Pavka, nego Jevrem.

SPIRINICA: Pa Jevrem, jest! al' Pavka nam je kazala da kažemo Danici.

DANICA: A zašto da mi kažete?

SPIRA: Pa zato da se okaneš ovoga.

DANICA: Koga ovoga?

SPIRA: Pa ovoga što ti je dosada bio verenik.

DANICA (*iznenađeno*): Kako dosad?

SPIRINICA: Pa dosad dabome, jer sad više nije.

SPIRA: Ta reci jasno: nije više, jer je Jevrem sve prekinuo.

SPIRINICA: Pa to sam i htela da kažem.

SPIRA: Htela si, al' nisi kazala.

DANICA: Čekajte, molim vas! Govorite jasno: s kim prekinuo? Šta prekinuo?

SPIRINICA (*pokazuje rukom na Ivkovićevu sobu*): S ovim tvojim!

SPIRA: Sa gospodinom Ivkovićem!

DANICA (*prestravljeno*): Kako prekinuo?

SPIRA: Tako otkazao mu kvartir.

SPIRINICA: I to odmah!

SPIRA: I otkazao mu prosidbu.

SPIRINICA: Za petnaest dana.

SPIRA: Ta nije tako.

SPIRINICA: Tako je.

SPIRA: Otkazao mu je prosidbu za petnaest dana.

SPIRINICA: Ta nije, čoveče, nego odmah.

SPIRA: A kvartir za petnaest dana. Eto, tako treba reći!

SPIRINICA: Pa tako sam i rekla.

DANICA: Ta ostav'te se, zaboga, vaših objašnjenja. Kažite mi jasno i razgovetno: šta je to bilo, kad je bilo i povodom čega? Uostalom, recite mi: gde je otac?

SPIRA: Otišao je poslom u varoš.

DANICA: A majka?

SPIRINICA: I ona je u poslu.

DANICA: U poslu su? Dobro, neću ih ni tražiti i ne trebaju mi. Samo, molim vas, recite im, i ocu i majci, da ja neću dozvoliti da se tako igraju sa mnom i da mi se svet smeje.

SPIRINICA: Eh, šta ima da ti se smeje svet kad se udaš u Beogradu?

DANICA: Ne tražim ja da se udam u Beogradu, niti da idem u Beograd. I ako idem, ići ću sa svojim mužem.

SPIRINICA: Al' drugo je to...

SPIRA (*prekine je*): Drugo je, dabome, kad ti je otac poslanik.

DANICA: Jes' poslanik, al' prvo treba da bude izabran.

SPIRINICA: Pa biće!

SPIRA: Svi glasaju za njega.

DANICA: Ko to kaže? A ja vam kažem da on neće biti izabran, nego Ivković!

SPIRINICA: Boga ti?

SPIRA: Ćuti ti! A... ovaj, ko to tebi kaže?

DANICA: Ja što vam kažem pa ćete videti. Prvo i prvo: Ilić, bivši poslanik, nije glasao i sa njim

preko četrdeset njih. Pa onda i onaj gazda Jovica povukao je sa sobom oko trideset i četrdeset, pa onda mnogi su oca prevarili, pa onda... Ja ne pamtim sve, al' znam da otac neće biti izabran.

SPIRINICA: Iju, pa onda?

SPIRA: Ama, ćuti ti! Pa dobro, šta će onda biti?

DANICA: Biće eto to: on neće biti poslanik, a sa Ivkovićem raskinuo, i kome će se onda smejati svet nego meni? Mesto da ste pametni pa svi u kući da pomognemo Ivkoviću.

SPIRINICA: Eto, kažem ja!

SPIRA: Šta kažeš ti, nisi kazala ništa.

SPIRINICA: Ju, otkud nisam?

SPIRA: Pa nisi, dabome!

SPIRINICA: E, ovaj će me prosto u grob oterati!

DANICA: Eto, na primer. jeste li glasali vi, teča-Spiro?

SPIRINICA: Nije!

SPIRA: Al' ostavi me zaboga, da ja odgovorim. Nisam još glasao?

DANICA: E, pa, eto vi za primer, mogli bi glasati za Ivkovića?

SPIRA: Ama, zar protiv Jevrema?

SPIRINICA: Ju, crna devojko, šta govoriš?

DANICA: Ja vrlo pametno govorim. Kad bi otac imao izgleda da bude izabran, onda, ne kažem i sama bih vam kazala: glasajte za oca! Al' ovako: zašto da se zamerite Ivkoviću?

SPIRINICA: Pa jeste...

SPIRA: Jeste, ne...

DANICA: Osim, ako vi ne želite da budete predsednik opštine?

SPIRA: Ama želim, kako da ne želim!

SPIRINICA: A baš da on nešto i ne želi, želim ja.

DANICA: E, pa, eto, razmislite, vremena mnogo nema.

SPIRINICA: A ne znam šta se i napeo taj Jevrem da bude poslanik, što će mu to!

SPIRA: Ja sam mu govorio da nije to za njega.

DANICA: Dakle, šta mislite?

SPIRA: O čemu?

DANICA: Pa o glasanju?

SPIRA: Ta, pravo da ti kažem, i sam sam tako nešto mislio.

SPIRINICA: Jest, tako smo i mi mislili.

SPIRA: Ama, ne prekidaj, pobogu, ženo, da kažem šta sam hteo!

SPIRINICA: 'Ajd', baš govori!

SPIRA: Rekoh, bolje da počekam do predveče, pa ako Jevrem ima dosta glasova, da glasam za njega, a ako zet ima više glasova, onda da glasam za njega.

SPIRINICA: A ja kao da sam predosećala nešto, pa kažem Spiri: čekaj, ne žuri, ne moraš ti baš prvi glasati!

SPIRA: Ama, nisi mi ti kazala, nego ja sam vrdaram od jutros.

SPIRINICA: Eto ti sad, kako da ti nisam kazala?

SPIRA: Naprotiv, ja sam tebi kazao...

SPIRINICA: Iju, sad će još ispasti kao da je on meni kazao...

SATIRA: Pa zar ne pamtiš jutros, kad sam ti rekao...

SPIRINICA: Uostalom, tako mi uvek radimo kad je kakvo važno glasanje. Čekamo do predveče, pa ko ima više glasova...

DANICA: Ali, zaboga, nemojte oklevati, ako ćete glasati idite odmah, inače će biti dockan.

SPIRINICA: Kažem ja tebi da će biti dockan...

SPIRA: Šta imaš ti da mi kažeš, kao da ja...

DANICA: Ali...

SPIRA: Evo idem... *(pođe, dođe do vrata i vrati se)* A to je, je li izvesno da će Ivković dobiti većinu?

DANICA: Mogu ako hoćete i napismeno da vam dam.

SPIRA: Znaš, ja mislim...

SPIRINICA: Nemoj ništa da misliš, nego idi pa glasaj!

SPIRA (*polazeći*): A već ti da ne kažeš poslednju, presvisla bi... (*ode*)

DANICA (*Spirinici*): A ti, tetka, idi pa nađi majku. Reci joj da si mi sve kazala a da sam ja odgovorila: što je otac uradio ne važi za mene. Ja ostajem i dalje verenica gospodina Ivkovića.

SPIRINICA: Ama, je l' tako da joj kažem?

DANICA: Tako, od reči do reči!

SPIRINICA: Dobro... (*ode*)

XIII

DANICA, IVKOVIĆ

DANICA (*kuca na Ivkovićeve vrata*).

IVKOVIĆ (*skoči i odlazi vratima*): Šta je to sad opet? Ko je?

DANICA: Ja sam!

IVKOVIĆ: Vi?

DANICA: Moram da govorim s vama.

IVKOVIĆ: Izvol'te, sam sam.

DANICA: Danas je velika navala sveta u kući, ne bih želela da me ko zateče kod vas, govorićemo ovako, kroz vrata.

IVKOVIĆ: Čuli ste, valjda, kako je vaš otac postupio sa mnom?

DANICA: Čula sam, al' se to mene ništa ne tiče.

IVKOVIĆ: Zbilja? - Pa ipak... roditelji?

DANICA: Kad oni imaju prava da pripadaju vladi, imam i ja prava da pripadam opoziciji.

IVKOVIĆ: Ali vaš položaj mora biti, vrlo neprijatan?

DANICA: Dosad je bio, al' sad više ne!

IVKOVIĆ: Kako to?

DANICA: Stupila sam u otvorenu borbu protivu oca.

IVKOVIĆ: Vi?

DANICA: Već sam vam dva glasa pribavila i sad radim na tome da stvorim opozicionu partiju u

samoj kući.

IVKOVIĆ: To je odista mnogo od vas. Ja ne bih nikako želeo da izgleda kao da vas ja podgovaram.

DANICA: Ah, to ne!

IVKOVIĆ: Al' ako bi vaš otac bio izabran, vaš bi se položaj pogoršao.

DANICA: A kako stoji?

IVKOVIĆ: Ja pouzdano verujem da sam pobedio ali - policija je počinila masu nepravilnosti a u takvim prilikama iznenađenja nisu isključena.

DANICA: I za slučaj da ja imam plan. Kad sam se već upustila u borbu, ići ću do kraja. Boriću se kao pravi opozicionar.

IVKOVIĆ: To je vrlo muški od vas... Ali...

DANICA: Hoću da posvedočim da sam vas dostojna.

IVKOVIĆ: Al' ne mislite valjda i posle, u braku, da ostanete tako odlučan opozicionar?

DANICA: E, to će zavisi od vlade!

IVKOVIĆ: Recite mi svoj plan?

DANICA: Ima li otac prilike da drži još kakav govor u slučaju da bude izabran?

IVKOVIĆ: Pa... imao bi.

DANICA: Kad... Gde?

IVKOVIĆ: Pa... Znete već običaj kod nas, izabranome poslaniku dođe narod s muzikom pred kuću da ga pozdravi.

DANICA: A on odgovara s prozora. Jest, jest, to znam!

IVKOVIĆ: Pa?

DANICA: Neka otac s prozora vikne: "Dole vlada!"

IVKOVIĆ: Ne razumem kako?

DANICA: Jeste li već spremili govor za tu priliku?

IVKOVIĆ: Opet moj govor?

DANICA: Pa da, opozicioni!

IVKOVIĆ: Čujete, to je grubo od vas, to je čak nemilosrdno...

DANICA: Kad oni prema vama mogu biti grubi i nemilosrdni.

IVKOVIĆ: Ja ne želim da vi tako daleko idete.

DANICA: Dajem vam reč da ću to grubo sredstvo upotrebiti samo u slučaju ako otac ostane pri onome što vam je rekao. Recite mi, dakle, jeste li spremili govor?

IVKOVIĆ: Ta imam nešto ovde na stolu... početak.

DANICA: Hoćete li skoro od kuće?

IVKOVIĆ: Ovoga časa.

DANICA: Ući ću u vašu sobu i prepisaću vaš govor, ostavite ga na stolu.

IVKOVIĆ: Ja ne bih bio rad da budem vaš saučesnik u toj stvari.

DANICA: Ali ne brinite kad vam kažem - neću ja stvar zloupotrebiti.

IVKOVIĆ: Dozvoliću vam samo stoga što znam izvesno da vaš otac neće biti izabran za poslanika pa neće ni imati prilike da govori. Pa ipak, zato, sešću odmah i ublažiću govor koliko god mi je to moguće.

DANICA: Dobro, pristajem!

IVKOVIĆ (*seda za sto i popravljja govor*).

XVI

PAVKA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

SPIRINICA (*pokazujući Danicu*): Evo je pa nek ti sama kaže!

DANICA: Nemam šta drugo da vam kažem do da sve to za mene ništa ne vredi!

PAVKA: Koje ne vredi?

DANICA: To što je otac otkazao. Ako je otac prekinuo, nisam ja, i to sam maločas kazala Ivkoviću.

PAVKA: Govorila si s' njim?

DANICA: Sad malopre, kroz ključaonicu.

PAVKA: Crna devojkó, imaš li ti boga?

DANICA: Zašto? Kakvo sam zlo učinila?

PAVKA: Zar pred očima materinim i očevim govoriš kroz ključaonicu sa tuđim čovekom, pa se to još ne stidiš sama da kažeš!

DANICA: Ja nisam govorila sa tuđim čovekom, govorila sam sa svojim verenikom.

PAVKA (*Spirinici*): Čuješ li je, molim te?

SPIRINICA: A što! Ako ćeš po čem, dete ima pravo.

PAVKA (*preneraženo*): Iju! Pomeri se, sestro!

SPIRINICA: Nije nego, zato što Jevrem hoće da bude poslanik da dete propusti svoju sreću.

DANICA: Dabome, kad ni otac ni majka ne misle o tome kako će cela stvar izgledati ako otac ne bude izabran za poslanika.

PAVKA: Kako da ne bude izabran?

DANICA: Tako, jer neće biti izabran.

SPIRINICA: I Spira je otišao da glasa protivu njega.

PAVKA: Šta kažeš? Iju, šta je vama pobogu! Okrete se svet tumbe!

DANICA: A kako će stvar izgledati kad ne bude otac izabran, možeš i sama zamisliti. Potrošio tolike pare, zavadio se s tolikim ljudima, izgrdili ga, izrezili ga preko novina, dućan mu je zatvoren, a i poharali ga i preko svega još, oterao zeta i to zeta narodnog poslanika, eto ti!

PAVKA: Ama, može li to biti?

DANICA: Tako će biti veruj! I ti, mesto kao pametna žena i kao majka, da pristaneš sa mnom pa da spasavamo oca od sramote, a ti se sama uhvatila u kolo.

SPIRINICA: I šta se napeo taj Jevrem da bude poslanik?

PAVKA: Ama, zar može to biti da ne bude izabran?

DANICA: Neće biti, ja što ti kažem! I mesto da se ti bar, majka, za vremena trgneš...

SPIRINICA: Pa jeste... eto kako se trgao Spira.

PAVKA: A šta ti pomaže da se ja trgnem, kad je Jevrem već raskinuo veridbu i otkazao čoveku, i...

DANICA: O, pomaže to meni mnogo kad znam da si ti i tetka i teča, da ste svi sa mnom, onda ja smem...

XVII

JEVREM, PREDAŠNJI

JEVREM: Dakle, zatvoriše kapije, Pavka, zatvoriše kapije!

PAVKA: Neka zatvore! Kad su zatvorili dućan, neka zatvore i kapije.

SPIRINICA: A ko će pobediti, Jevreme, ti ili naš zet?

JEVREM: Koji naš zet?

PAVKA: Pa naš zet. Šta se buniš?

DANICA: Moj zaručnik.

JEVREM (*plane*): Jesi li čula: on niti je više tvoj zaručnik, niti je naš zaručnik, niti je uopšte zaručnik. On je protivnik moj i protivnik vladin, i on ne može uzeti vladinu kćer za ženu, pa to ti je! Neću više ni da mi ga pominješ, razumeš li? Moli boga što je već zatvorena kapija pa mi je tamo pamet. (*Pavki i Spirinici*) Vodite je, vodite je odavde.

PAVKA I SPIRINICA: 'Ajdemo. (*odlaze sve tri*)

IVKOVIĆ (*pošto je završio ispravku u govoru odlazi*)

XVIII

JEDAN GRAĐANIN, PREDAŠNJI

GRAĐANIN: Dobar dan, gazda-Jevreme!

JEVREM: Dobar dan!

GRAĐANIN: Imate li novosti?

JEVREM: Pa prebraja se, u ime božje.

GRAĐANIN: Ja čuh, gazda-Jevreme, 272; Ivković, kažu, 214, a socijalisti 26.

DANICA (*ulazi polako u Ivkovićevu sobu, seda za sto i prepisuje govor*)

JEVREM: E, a od koga si čuo?

GRAĐANIN: Od Sime poreznika. Čuh, pa rekoh, 'ajde da svratim te da te obradujem. Mi, u ime božje, već pijemo na tvoj račun.

JEVREM: Ko pije?

GRAĐANIN: Građanstvo.

JEVREM: Au! Ama zar celo građanstvo?

GRAĐANIN: E, odoh ja! Pa ako što pouzdanije saznam, evo me opet!

JEVREM: E, 'ajde, 'ajde!

GRAĐANIN (*ode*).

XIX

SPIRA, JEVREM

SPIRA: Jedva, jedva svršismo!

JEVREM: Šta je?

SPIRA: Prebrojasm.

JEVREM: Pa?

SPIRA: Ne zna se, ništa se ne zna.

JEVREM: Pa kako to - prebrojasm, a ništa se ne zna?

SPIRA: Ne možeš da mu uhvatiš kraj. Jedni vele: ti si izabran, drugi vele: nisi ti, nego Ivković.

JEVREM: Ama, kako to jedni vele ovo, a drugi ono!

SPIRA: Eto tako. Ne možeš da mu uhvatiš kraj, pa to ti je!

JEVREM: Pobogu, ljudi, zar niko ništa ne zna? Ama, zar može to da bude da niko ništa ne zna? Zar predsednik nije objavio kroz prozor, kao pre?

SPIRA: Nije!

JEVREM: Kako bi bilo, Spiro brate, kad bi trknuo donde da vidiš u čemu je stvar?

SPIRA: Pa je l' sad idem otud?

XX

MLADEN, PREDAŠNJI

MLADEN (*uleti zaduvan*): Gazda! Eno od opštine krenuo silan narod. Napred muzika, upalili fenjere i viču, grdno viču.

JEVREM (*prestravljeno*): Šta viču?

DANICA (*završila je prepis i odlazi iz sobe Ivkovićeve*).

MLADEN: Viču: živeo narodni poslanik, dole, gore! I... ne znam šta još viču.

JEVREM (*Spiri*): Ama, pa oni će sad ovde pod prozor, je li? Doći će da me pozdrave, a ja treba

da im odgovorim! Je li, Spiro!

SPIRA: Pa jest, takav je običaj...

JEVREM: Dabome da treba da odgovorim... Pa gde su sad onaj Sekulić, pa onaj Sreta? Nikoga nema sad kad mi najviše trebaju. A ti (*izdera se na Mladena*), bar da umeš čestito da mi kažeš. Što čutiš, brate? Što ne govoriš: idu li, ko ide, je l' odavno idu, je l' ovamo idu. A i ti, Spiro, što si se kog đavola smrznuo? Trči, brate, po kući kao da je tvoja kuća. Zovite Pavku, Danicu. Zovite ih neka upale sveće na prozore! (*odjuri i Spira i Mladen*) I otkud sad da mi padne najedanput na pamet govor? Nisam ja državni aparat, pa da -mi tako najedanput makar šta padne na pamet!

XXI

JEVREM, PAVKA

PAVKA (*nosi dve milikerc-sveće*): Kakve sveće, boga ti. tražiš?

JEVREM: Limunacija, raketle, milikerc-sveće, muzika, narod. Razumeš li?

PAVKA: Pa je l' da upalim sveće na prozore?

JEVREM: Ama kakve sveće! Ostavi to, molim te! Pavka, znaš li ti šta je to narodni poslanik?

PAVKA: Znam!

JEVREM: E, ako znaš, eto, pogledaj me: ja sam narodni poslanik.

PAVKA: Je l' svršeno?

JEVREM: Svršeno!

PAVKA (*ushićeno*): Jevreme!

JEVREM: A, Jevreme, sad, a juče mal' mi nisi razbila glavu ključem od dućana.

PAVKA: Jevreme, oprosti!

JEVREM: Pogledaj mi u oči, hoću da vidim jesu l' ti naišle suze na oči?

PAVKA: Jesu!

XXII

DANICA, SPIRA, SPIRINICA, PREDAŠNJI

DANICA: Je l' istina što mi kaže teča.

JEVREM: Jeste, vi ste propali!

DANICA: Ko je propao?

JEVREM: Vi, opozicija!

DANICA: A ko je izabran?

PAVKA: Mi smo izabrani.

JEVREM: I sad će doći narod, evo već ide narod... *(najedanput mu padne napamet i lupi se po čelu)* Narod, govor! Eto, ćaskam sa vama pa zaboravio na govor. Ama ćutite kad vam kažem... ćutite, razumete li... *(šeta uzbuđeno ismišlja govor)*

SPIRINICA *(Spiri nasamo)*: Jesi li glasao?

SPIRA: Jesam!

SPIRINICA: Za koga?

SPIRA: Pa za zeta, ali ćuti da ne čuje jer vidiš kako je ispalo.

SPIRINICA: Pa dabome, kad si ti odmah potrčao da glasaš. Kažem ti: Spiro, počekaj da vidimo. Aja, hoće čovek da glasa.

SPIRA: Eto ti sad, pa jesi li me ti terala na glasanje?

SPIRINICA: Pa jest, al' ti si mogao da otežeš, nego...

JEVREM: Ama, ćutite kad vam kažem... Eto, sad mi je prosto ispalo iz pameti i ono što sam smislio. Prosto mi ispalo, pa to ti je.

DANICA: Znaš šta, otac?

JEVREM: Ćuti kad ti kažem!

DANICA: Evo pokušala sam ja da napišem jedan govor.

JEVREM: Ti?

DANICA: Evo, pročitaj ako ne veruješ.

JEVREM *(sumnjivo)*: A da nije nešto on to podmetnuo, pa opet: dole vlada!?

DANICA: Pročitaj slobodno, pa ako ne valja...

JEVREM *(čita glasno)*: "Draga braćo! Poverenje iskazano mi danas jasan je izraz vaše težnje da u narodnome predstavništvu budu iskreno zastupljene vaše rodoljubive želje za dobro i napredak naše otadžbine. Primajući iz vaših ruku i iz vaših duša to poverenje, ja polazim u Beograd sa čvrstom odlukom da te vaše težnje iskreno, istrajno i odlučno zastupam!..." *(vrlo zadovoljan dosadanjom sadržinom, prekinuo je čitanje i pogledao zadovoljno u Danicu)* Moja krv, poslanička krv!.. *(čita dalje)* "Na ovome svetome mestu koje ću ja kao vaš predstavnik zauzeti..." *(prekine, uzme Danicu za ruku i poljubi je u čelo)* Bio sam ljut na tebe ali sad ti

praštam. Danas ti praštam.

XXIII

MLADEN, PREĐAŠNJI

MLADEN (*uleti kao besomučan*): Gazda evo ih već na čošku! (*izdaleka se čuje muzika*)

JEVREM: Ćut'! ćut'! Što se dereš, brate! Ko te je postavio da mi se tu dereš!... Pavka... Danice... Spiro... svi... svi... 'odite bliže... evo idu! (*čita*) Draga braćo! Poverenje iskazano mi... (*svojima*) Nemojte da me ostavljate samog ovamo, 'odite ovamo, bliže!

XXIV

IVKOVIĆ, JOVICA, DVA GRAĐANINA I PREĐAŠNJI

IVKOVIĆ (*ulazi u svoju sobicu sa Jovicom i još dva građanina i vrlo živo razgovaraju*).

MLADEN (*seti se*): A jes', a ja zaboravio, evo i ovo. (*daje mu listić*)

JEVREM (*uzima i zagleda*): Šta je ovo? (*Spiri*) Pa je l' ti kažeš 271 glas?

SPIRA: Tako sam čuo? Ko ti to javlja?

JEVREM (*Mladenu*): Ko je ovo poslao?

MLADEN: Cena, kafedžija.

SPIRA (*uzeo je pismo iz ruku Jevremovih i gleda*): Pa ovo nije glasova. Ovo je 113 dinara račun.

JEVREM (*uzima račun natrag*): Kakav račun?

MLADEN: Pa za piće i muziku.

JEVREM: Ama, kakvo piće? Ostavite se sad pića! O, ljudi božji, spasite me tog pića! (*zbuni se*) Eto, sad ne znam ni gde mi je govor?

DANICA: Eto ti ga u ruci!

JEVREM: Jes', boga mi! (*on u jednoj ruci drži govor, a u drugoj račun zbunio se, čas počne da čita. račun čas govor la ih menja iz ruke u rukunajzad se naljuti, zgužva račun i baci ga da počne čitati govor*) "Poverenje iskazano mi danas, jasan je izraz vaše težnje." Pavka, je l' to muzika svira? "Težnje da u narodnome predstavništvu budu iskreno zastupljene..." I sad našao da mi donese račun?... Pa oni su već stigli? (*muzika pod samim prozorom spolja velika vika, on prilazi uzbuđeno prozoru, brišući se od znoja*)

IVKOVIĆ (*prilazi svome prozoru*).

NAROD (*spolja*): Živeo! (*zatim se čuje pojedinačno*) Pst! Mir! Čujmo! Čujmo! Čujmo!

GOVORNIK (*spolja*): Dragi brate i izabraniče narodni! Ti čuješ oduševljene usklrike naroda, a

poraz nasilja i nepravde. Poverenje koje smo ti mi, tvoji birači danas ovako sjajno manifestovali, opravdaćeš jedino radom tvojim u Skupštini, radom koji na prvom mestu treba da posvedoči tvoju i našu ljubav prema otadžbini! Živeo! Živeo!

IVKOVIĆ (*prilazi svome prozoru*).

NAROD: Živeo! Živeo! Živeo! (*muzika svira jedan kraći marš*)

JEVREM I IVKOVIĆ (*za vreme muzike svaki na svom prozoru klanja senapolje; spolja raznoliki i zbog muzike nerazumljivi uzvici; kad muzika prestane, počnu obojica jednovremeno, samo što Ivković govori napamet, a Jevrem čita*): Draga braćo! Poverenje, iskazano mi danas, jasan je izraz vaše tež...

NAROD: Dole! Ua! Ua! Ua! (*na pozornicu lete krompiri, glavice kupusa, jaja, kojima Jevrema narod gađa*)

IVKOVIĆ (*trgne se s' prozora i živo se objašnjava sa onima u njegovoj sobi*).

JEVREM (*pokušava sam da nastavi*): "... vaše težnje da u narodnome predstavništvu..." (*gužva kaput, hartiju i sve što mu dođe pod ruku*)

NAROD: Ua! Ua-a-a-a! Dole! Dole! Dole Prokić! Živeo narodni poslanik Ivković! Živeo Ivković!

DANICA (*žaleći oca, hoće da ga odvuče od prozora*): Otac!

JEVREM (*gurne je, pa bi ipak hteo da nastavi govor*): Ovaj... vaše težnje...

NAROD: Dole! Dole! Prokić! Tuš! Tuš! (*muzika svira, užasan džumbus, bubanj bije besomučno i diže se paklena dreka*)

DANICA I PAVKA: (*uspevaju da Jevrema odvuku od prozora i nešto mu objašnjavaju, čemu se on opire*).

IVKOVIĆ (*za to vreme prišao prozoru*).

NAROD: Živeo Ivković! Živeo!

JEVREM (*svojima*): Ama šta je ovo, pobogu, ljudi? Eno hoće onaj da mi otme, hoće na silu da mi otme.

IVKOVIĆ (*govori*): Draga braćo! Poverenje, iskazano mi danas, jasan je izraz vaše težnje da u narodnome predstavništvu budu iskreno zastupljene vaše rodoljubive želje za dobro i napredak naše otadžbine...

JEVREM: Gle! Gle! (*čuje govor i čisto ne veruje, razvija svoju hartiju i prati Ivkovićev govor*)

IVKOVIĆ: ... Primajući iz vaših ruku i iz vaših duša to poverenje, ja polazim u Beograd sa čvrstom odlukom da te vaše težnje iskreno, istrajno i odlučno zastupam na ovome... (*traži*

reč) na ovome...

JEVREM (*drekne*): ... svetome mestu...

IVKOVIĆ: ... svetome mestu, koje ću ja kao vaš predstavnik zauzeti, staraću se da se savesnim radom odužim vašem poverenju. Hvala vam, braćo!

NAROD: Živeo! Živeo! (*muzika svira jedan marš sve do kraja scene*)

JEVREM (*dočepa se kosu*): Pa ovaj ukrao moj govor!... (*odjuri Ivkovićevim vratima, otključa ih i uleti u njegovu sobu*) Gospodine... gospodine...(klone)... Ništa, hteo sam... upravo... dakle, ti si izabran za narodnog poslanika?

IVKOVIĆ: Ja, gazda-Jevreme.

JEVREM (*vraća se u svoju sobu, a Ivković ulazi za njim*): Ama je l' to istina, ljudi? Je l' to istina, Spiro.

IVKOVIĆ: Cela je istina, gazda-Jevreme.

JEVREM: Zar tolike muke?

SPIRINICA: I bruke!

PAVKA: Pa dućan.

JEVREM: Pa troškovi... (*Ivkoviću*) Bar kad bi hteo da priznaš polovinu troškova kad si mi oteo mandat.

IVKOVIĆ: Ne mogu, jer sad imam troškova oko seobe iz vašeg stana... -

JEVREM: A ti hoćeš da se seliš, a? (*prilazi Ivkoviću*) Lepo si govorio, mora ti se priznati da si lepo govorio. (*uzme ga poverljivo*) Razbojniče opozicionarski, dobro si mi se osvetio, pre ja tebi ukrao govor, a sad ti meni...

IVKOVIĆ (*smeje se*): Da, da!

JEVREM: Što ti je, bože moj, sudbina! Neću ići u Skupštinu kao poslanik al' ću ići kao skupštinski tast. (*Ivkoviću*) Ja ću pisati govore!...

PAVKA: A dućan, Jevreme? - Zar i sad nećeš da se setiš dućana?

JEVREM: Dućana?... I to je istina... (*posle izvesne borbe*) Daj mi ključ, Pavka!

NAROD: Živeo! Živeo!

IVKOVIĆ: (*pojavljuje se na prozoru, i narod kliče, a muzika mnogo burnije svira; Danica kraj njega; Spira i Spirinica nešto se prepiru, što se ne čuje od muzike i larme, a Jevrem, držeći u jednoj ruci ključ a u drugoj govor, stao uzbuđen i plače*).

